

NEW YORK TIMES BESTSELLER

OPERACE DOUBLE CROSS

BEN MACINTYRE

TOP SECRET

PRAVDIVÝ PŘÍBĚH
ŠPIONŮ, KTEŘÍ
OBELSTILI NACISTY

**OPERACE
DOUBLE
CROSS**

Ben Macintyre

**CPress
Brno
2013**

„Intrika v intrice, komplot a protikomplot, lest a zrada, úskok a klam, skutečný agent, falešný agent, dvojitý agent, zlato a ocel, bomba, dýka a popravčí četa, to vše bylo protkáno do látky tak složité a neuvěřitelné, a přesto skutečné.“

– Winston Churchill

„Nepřítel nesmí vědět, kde hodlám udeřit. Pokud to totiž neví, pak musí být připraven na mnoha místech. A pokud je připraven na mnoha místech, tam, kde budu bojovat já, bude slabý. A když bude připraven všude, bude všude slabý.“

– Sun-c'

OPERACE DOUBLE CROSS

Ben Macintyre

Překlad: Marek Pavka

Odborná korektura: Jiří Kučera

Sazba: Petr Klíma

Odpovědný redaktor: Tomáš Krejčířík

Technický redaktor: Radek Střecha

Authorized translation from the English language edition DOUBLE CROSS.

Copyright © 2012 by Ben Macintyre

Translation © Marek Pavka, 2013

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-264-0169-8

Vydalo nakladatelství CPress v Brně roku 2013 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 17964.

© Albatros Media a. s., 2013 Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS MEDIA a.s.

OB SAH

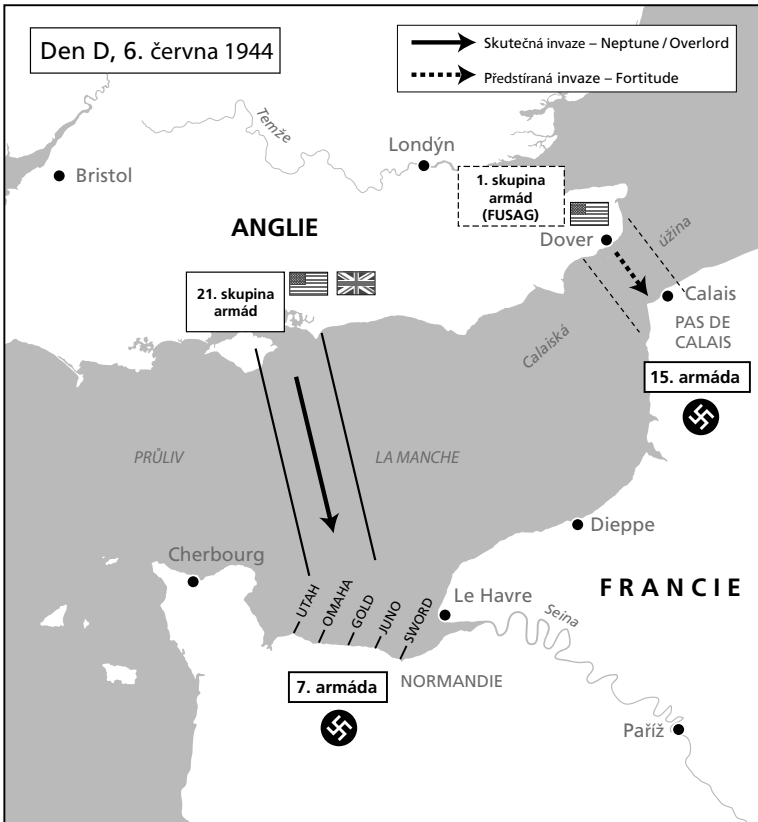
Agenti a jejich nadřizení	9
Předmluva	11
1. Čerství rekruti	17
2. Tak trochu hádanka	37
3. Roman a Kočka	53
4. Návnada	63
5. Klub	69
6. Na scénu přichází Garbo	81
7. Popov jde na nákupy	95
8. Velká hra	107
9. Hejno	115
10. Skutečný agent, falešný agent, dvojitý agent	123
11. Kokarda	141
12. Objevený poklad	151
13. Návštěvník	161
14. Nastal čas pro statečnost	173
15. Obohacení krmiva pro kuřata	185

OPERACE DOUBLE CROSS

16. Artista kreslí portrét	201
17. Montyho dvojník	217
18. Dvě pomlky	227
19. Jebsenův nový přítel	241
20. „Copak nejsem vždycky opatrný?“	253
21. Operace Dora	269
22. Hostem gestapa	281
23. Bronx rozbolely zuby	293
24. Garbovo varování	305
25. Druhé směny	315
Epilog	331
Obrazová příloha	352

Den D, 6. června 1944

→ Skutečná invaze – Neptune / Overlord
- - - - - → Předstíraná invaze – Fortitude

AGENTI A JEJICH NADŘÍZENÍ

Dušan „Duško“ Popov

Krycí jméno v MI5: Tricycle, Skoot

Řídící důstojník v MI5: Billy Luke, Ian Wilson

Krycí jméno v abwehru: Ivan

Řídící důstojník v abwehru: Ludovico von Karsthoff, Johnny Jebsen

Roman Czerniawski

Krycí jméno v MI5: Brutus, Armand, Walenty

Řídící důstojník v MI5: Christopher Harmer, Hugh Astor

Krycí jméno v abwehru: Hubert

Řídící důstojník v abwehru: Oskar Reile

Lily Sergejevová

Krycí jméno v MI5: Treasure

Řídící důstojník v MI5: Mary Shererová

Krycí jméno v abwehru: Solnage, Tramp

Řídící důstojník v abwehru: Emile Kliemann

OPERACE DOUBLE CROSS

Juan Pujol García

Krycí jméno: Garbo, Bovril

Řídící důstojník v MI5: Tomás Harris

Krycí jméno v abwehru: Arabel

Řídící důstojník v abwehru: Karl-Erich Kuhlenthal

Elvira de la Fuente Chaudoirová

Krycí jméno v MI5: Bronx, Cyril

Řídící důstojník v MI5: Christopher Harmer, Hugh Astor

Krycí jméno v abwehru: Dorette

Řídící důstojník v abwehru: Helmut „Bibi“ Bleil, Berndt Schluetter

PŘEDMLUVA

VLÉTĚ ROKU 1943 UHLAZENÝ A VLÍDNÝ ZPRAVODAJSKÝ důstojník v kostkovaných kalhotách a s dýmkou v ústech dokončil tajnou zbraň, na které pracoval více než tři roky. Tato zbraň – unikátní ve své síle a neomezená ve svém dosahu – se lišila od ostatních zbraní. Byla natolik obestřena tajemstvím, že její tvůrci nějakou dobu ani nevěděli, že ji mají, a nebyli si jisti tím, jak ji použít. Tato zbraň nezabýjela ani nezraňovala. Nebyla závislá na vědě, technice nebo energii. Neničila města, nepotápěla ponorky ani neprorážela ocel tanků. Dělal něco mnohem nenápadnějšího. Namísto zabíjení nepřátel se dostávala do jejich hlav. Mohla nacisty přimět, aby si mysleli to, co Britové chtěli. A tedy aby udělali to, co Britové chtěli.

Tar Robertson z MI5 postavil zbraň, která mohla přelstít Hitlera, a v rozhodující fázi druhé světové války naléhal na Winstona Churchilla, aby ji použil.

Spojenečtí vojenští plánovači již pracovali na velkém útoku na okupovanou Evropu. Dlouho očekávaná invaze měla rozhodnout válku a obě strany to věděly. Kdyby se Spojenci dostali přes průliv La Manche a kdyby prolomili německou pobřežní obranu známou jako Atlantický val, mohli by nacisty vyhnat z Paříže, z Bruselu a pak táhnout přes Rýn až do Berlína. Hitler však byl přesvědčen, že pokud se podaří odolat

počáteční fázi útoku, byť jen jediný den, potom se ofenzíva zhroutí, spojenecká morálka se rozloží a pak bude trvat mnoho měsíců, než bude možné invazi zopakovat. Mezitím by se Hitler mohl soustředit na zničení Rudé armády na východní frontě. Prvních dvacet čtyři hodin mělo být, řečeno s Erwinem Rommelem, „nejdelším dnem“: to, jak dopadne, vůbec nebylo jisté.

Dnes je invaze považována za velké a ze zpětného pohledu historicky nevyhnutelné vítězství. Tehdy to tak nevypadalo. Obojživelné výsadky patří k těm nejobtížnějším válečným operacím. Němci vybudovali podél francouzského pobřeží více než sedm kilometrů hlubokou „zónu smrti“, kde byly ostnaté dráty, betonové překážky a více než 6 milionů min, za nimiž ležely dělostřelecké baterie, kulometná hnízda a bunkry. Polní maršál sir Alan Brooke, náčelník britského generálního štábu, sklesle poznamenal před dnem D do svého deníku: „Velice snadno by se z toho mohl stát nejděsivější debakl celé války.“

Ve válce není nic důležitějšího a obtížnějšího než moment překvapení. Kdyby se podařilo Němce zmást, nebo ještě lépe, přesvědčit je o tom, kdy a kde dojde k vylodění, pak by pravděpodobnost úspěchu dramaticky vzrostla. Německé síly v okupované Francii značně převyšovaly počty útočníků, ale kdyby byly v pravý čas na špatném místě, pak by numerická převaha nebyla tak velká. Do roku 1944 válka stála 10 milionů životů každý rok. Šlo o hodně.

Na teheránské konferenci v listopadu 1943, první schůzce „velké trojky“, Churchilla, Roosevelta a Stalina, Spojenci přišli s plánem invaze v Evropě, který měl krycí název operace Overlord. K té mělo dojít v květnu 1944 (později byla odložena o měsíc), přičemž vrchním velitelem spojeneckých sil měl být generál Dwight Eisenhower a velitelem spojeneckých pozemních sil měl být generál Bernard Montgomery. Během konference se Winston Churchill naklonil k Josifu Stalinovi a utrousil typickou churchillovskou poznámku, která pak vešla do dějin: „Za války je pravda tak vzácná, že musí být jako osobní strážce

lži.“ Stalin, který neměl čas na formálnější odpověď, odvětil: „Tomu my říkáme válečná lest.“ Vylodění v den D mělo být chráněno a podpořeno složitou, celosvětovou dezinformační kampaní, především lží, které měly zakrýt pravdu: v narážce na Churchillovu poznámku získala krycí název „Bodyguard“.

Klíčovým cílem operace Bodyguard bylo přimět Němce, aby si mysleli, že se invaze odehraje v místě, kde k ní dojít nemělo, a že se neuskuteční tam, kde k ní dojít mělo. Navíc, aby bylo zajištěno, že jednotky čekající na falešnou invazi nebudou nasazeny proti té reálné, měl tento klam fungovat i po uplynutí dne D. Goliáš mohl být oslaben jen tehdy, pokud nevěděl, odkud přijde Davidova rána z praku. Výběr míst pro invazi však byl velmi omezený. Bylo jisté, že Němci si všimli soustřeďování sil v Británii, a jelikož k útoku mělo dojít v doletu stíhaček, hodila se pro masové vylodění jen hrstka míst. Slovy jednoho plánovače bylo „naprosto nemožné zastrít skutečnost, že k hlavnímu útoku dojde někde mezi poloostrovem Cotentin a Dunkerkem“.

Nejpříhodnější byla Calaiská úžina na severovýchodě, tedy území, jež bylo britskému pobřeží vůbec nejbliž. Hlubokovodní přístavy Calais a Boulogne mohly umožnit zásobování a přepravu posil a předmostí v Calais by nabízelo nejpřímější trasu pro pochod na Paříž a německé průmyslové centrum v Porúří. O této logice němečtí stratégové věděli. Hitler sám považoval Calais za nejpravděpodobnější cíl: „Právě zde nepřítel musí zaútočit a také zde zaútočí. A právě zde bude vybojována rozhodující bitva s vyloďujícími se silami – pokud nás všechny indicie neklamou.“ Hitler si byl plně vědom toho, že by mohl být obelstěn. Už se mu to stalo při vyloděních v severní Africe a na Sicílii. Bylo jasné, že nebude snadné ho oklamat potřetí.

V červenci 1943 spojenečtí vojenští plánovači dospěli k závěru, že „přes zřetelné výhody Calaiské úžiny dané její šířkou“ je pobřeží Normandie na sever od Caen lepším cílem. Pláže v Normandii jsou dlouhé, široké a mírně se svažující, s úžlabinami mezi dunami, kterými mohly invazní síly rychle postupovat do vnitrozemí. Nedostatek hlubokovod-

ních přístavů mohl být kompenzován konstrukcí velkých umělých přístavů, kterým se přezdívalo Mulberry.

Úspěšná dezinformační kampaň při vylodění na Sicílii v roce 1943 Němce přesvědčila, že nejpravděpodobnější cíl není cílem skutečným. Nyní byl záměr opačný: Hitler si musel myslet, že nejpravděpodobnější cíl skutečným opravdu je. Atlantický val byl nejslabší v Normandii. Právě zde měl být proveden úder. Aby byl efekt co nejvyšší, měla být pravda chráněna lží. A právě to byla práce Tara Robertsona.

Robertson a malý tým zpravodajských důstojníků pod jeho velením se specializovali na proměnu německých špiónů v dvojité agenty. To byl tzv. „systém dvojitého kříže“, který byl koordinován přísně tajným 20. výborem, který tak byl nazván proto, že číslo 20 v římských číslicích, XX, tvoří dvojitý kříž. Dosud byli tito dvojití agenti – kterých existovalo několik desítek – využíváni defenzivně: chytali další agenty a přiměli nepřítele myslet si, že řídí velkou a výkonnou špiónážní síť v Británii, ačkoli ve skutečnosti nic takového neměl. V červnu 1943 Robertson dospěl k udivujícímu závěru, že všichni němečtí agenti v Británii jsou pod jeho kontrolou. Ne někteří, ne většina, ale *všichni* – což znamenalo, že Robertsonův tým dvojitých agentů nyní mohl Němcům dodávat ne drobné, ale gigantické lži, které mohly změnit vývoj války.

Dezinformační kampaň zaměřená na vylodění zahrnovala všechny složky tajné války: vědci vytvářeli falešné stopy, ženisté stavěli makety tanků, radisté vysílali spoustu klamných signálů a nepraví generálové vedli neexistující armády k cílům, které nikdy nebyly ohroženy. Jestliže celková kampaň měla krycí název Bodyguard, plán týkající se invaze přes průliv La Manche, což byl klíčový prvek celého úsilí, byl nazván „Fortitude“, tedy statečnost. Operace Fortitude, lest, jež měla přimět Němce, aby ponechali své jednotky v Calaiské úžině, byla mimořádným kolektivním úsilím, ale základem byli Robertsonovi špehové a síť klamů, jež byly tak složité a účinné, že na ně Hitlerovy armády naletěly, a díky tomu se mohly tisíce vojáků bezpečně dostat přes La Manche.

Příběh invaze byl vylíčen nespočetněkrát a pomalu byla poodhalena i role operace Fortitude, ačkoli byla dlouho zahalena tajemstvím. Ale příběh pěti špiónů, kteří tvořili jádro systému Double Cross, Robertsonovy tajné zbraně, zatím nikdy nebyl plně odkryt. Samotní špióni si mysleli, že jejich příběh zůstane utajen, k čemuž by i došlo, kdyby britská tajná služba Security Service (známější jako MI5) nerozhodla o odtajnění svých válečných zpravodajských spisů. Stejně, kdyby tyto příběhy byly zveřejněny dřív, nikdo by jim nevěřil.

Tito špióni byli nepochybně jednou z nejpodivuhodnějších vojenských jednotek všech dob. Patřila mezi ně bisexuální peruánská koketa, drobný stíhací pilot z Polska, vrtošivá Francouzka, playboy ze Srbska a velmi excentrický Španěl, který vystudoval chov drůbeže. Pod Robertsonovým vedením posílali Němcům drobné lži, které dohromady vytvořily velkou lež. Jejich úspěch závisel na delikátním, nejistém vztahu mezi špióny a jejich šéfy, ať už těmi v Německu nebo těmi britskými.

Je to válečný příběh, ale je to též příběh psychiky, charakteru a osobnosti, příběh nezřetelné hranice mezi věrností a zradou, mezi pravdou a lží, příběh zvláštních motivací oněch špiónů. Agenti Double Crossu byly různí, odvážní, proradní, nevypočitatelní, chamtiví a přesvědčení. Očividně to nebyli modeloví hrdinové a jejich organizace byla zrazena zevnitř sovětským agentem. Jedna z nich byla tak posedlá svým psem, že málem zhatila celou invazi. Všichni byli, v různé míře, fantastové a to je také podstata špiónáže. Dva měli pochybný charakter. Jeden byl trojitý a možná i čtyřnásobný agent. Pro dalšího celá hra skončila mučením, uvězněním a smrtí.

Všechny zbraně, včetně těch tajných, mohou selhat. Robertson a jeho špióni věděli až příliš dobře, že pokud jejich dezinformační kampaň neuspěje, německé síly nebudou vázány v Calaiské úžině a Němci poznají pravdu, důsledky budou katastrofické.

Tito špehové nebyli tradiční bojovníci. Nikdo z nich nenosil zbraň, ale vojáci, kteří zbraně měli a kteří se v červnu 1944 vylodili v Nor-

OPERACE DOUBLE CROSS

mandii, jim vděčí za mnohé. Tito tajní agenti bojovali pouze slovy a přesvědčováním. Jejich příběhy započaly ještě před válkou, pak se začaly sbíhat a v den D se spojily při největší dezinformační operaci dějin. Jejich skutečná jména jsou složitá, odrážejí evropskou všehochuť a jako by vypadla z nějakého románu: Elvira Concepcion Josefina de la Fuente Chaudoirová, Roman Czerniawski, Lily Sergejevová, Duško Popov a Juan Pujol García. Jejich krycí jména jsou jednodušší a u každého byla zvolena záměrně: Bronx, Brutus, Treasure, Tricycle a Garbo.

Toto je jejich příběh.

1

ČERSTVÍ REKRUTI

DUŠKO A JOHNNY BYLI KAMARÁDI. JEJICH PŘÁTELSTVÍ spočívalo ve společné zálibě v penězích, autech, večírcích a ženách, v libovolném pořadí, pokud možno zároveň. Jejich vztah založený takřka výhradně na lehkováznosti měl zásadní dopad na dějiny.

Dušan „Duško“ Popov a Johann „Johnny“ Jebsen se setkali v roce 1936 na univerzitě ve Freiburgu v jižním Německu. Popov, syn bohatého průmyslníka z Dubrovníku, měl dvacet pět. Jebsen, dědic velkého rejdařství, byl o dva roky starší. Oba byli rozmazlení, okouzující a neschopní. Popov měl BMW, Jebsen speciální Mercedes 540K se zatahovací střechou. Tito nerozluční hejskové řádili okolo Freiburgu. Popov studoval práva, zatímco Jebsen ekonomiku, aby mohl řídit rodinnou firmu. Ve skutečnosti ani jeden z nich nestudoval. „Oba jsme předstírali, že jsme intelektuálové,“ napsal Popov, „ale byli jsme posedlí spor-

Duško Popov

tovními auty a randěním s dívkami a měli jsme dost peněz na to, abychom si oboje mohli dovolit.“

Popov měl oválnou tvář, vysoké čelo a sčesané vlasy. Názory na to, jak vypadal, se lišily. „Když se usmívá, jdou mu vidět všechny zuby a na portrétu jeho tvář není nesympatická, ačkoli není vyložené pohledná,“ napsal jeden muž. „Plochý, typicky slovanský nos, nezdravě vypadající pokožka, široká ramena, sportovní držení

těla, spíš zavalité postavy a bílých, pěstěných rukou,“ kterými rád gestikuloval. Ženy ho považovaly za neodolatelného díky jeho společenskosti, „volným, smyslným rtům“ a zeleným očím skrývajícím se za těžkými víčky. Měl to, čemu se tehdy říkalo „postelové oči“, a postel byla skutečně jeho hlavním zájmem. Popov byl neúnavný sukničkář.

Jebsen vypadal odlišně. Byl spíš štíhlý, měl blond vlasy, vystouplé lícni kosti a zvednutý nos. Jestliže Popov byl hlučný a družný, Jebsen byl spíš ostražitý. „Jeho chlad a odměřenost mohly působit zlověstně, ale každý podlehl jeho kouzlu,“ napsal Popov. „Uměl být také srdečný, ve tváři se mu zračila inteligence, v šedomodrých očích zase ostražitost. Hovořil stroze, v krátkých větách, jen málokdy používal přídavná jména a hlavně byl jízlivý.“ Jebsen kulhal a omlouval to tím, že při jedné z divokých eskapád utrpěl zranění. Ve skutečnosti bylo toto kulhání způsobeno křečovými žilami, což bylo jeho tajné utrpení. Rád tento příběh vyprávěl, „aby schválně všechny zmátl a pak se díval, co se děje.“ Ale rád také řešil složité situace. Když byl Popov kvůli dívce vyzván na souboj, byl to Jebsen, jako jeho sekundant, kdo dohodl smír, k Popově úlevě. „Nevěřím, že by můj vzhled zlepšila jizva po sečné ráně.“

Jebsenovi rodiče, v době, kdy přijel do Freiburgu, již oba mrtví, se narodili v Dánsku, ale přijali německé občanství, když se rejdařství Jeb- sen & Jebsen přesunulo do Hamburku. Jebsen se narodil v tomto městě

v roce 1917, ale rád žertoval, že je ve skutečnosti Dán a jeho německé občanství je jen úlitbou obchodním záměrům. Bohatý, vykořeněný sirotek Jebsen jako teenager navštívil Británii a vrátil se jako přesvědčený anglofil: převzal anglické způsoby, mluvil raději anglicky než německy a oblékal se, podle svých slov, „jako mladý Anthony Eden, konzervativně a elegantně.“ Popov poznamenal: „Raději by si nevezl kalhoty než deštník.“

Ačkoli se věnovali zábavě, nemohli zcela ignorovat velké politické změny, ke kterým v Německu třicátých let docházelo okolo nich. Utahovali si z „pronacistických studentů“. Tyto vtípky však měly vážný podtext. „Pod maskou snobů a cyniků a za playboyskými způsoby“ Jebsen skrýval hlubokou antipatii k nacismu. Popov měl za to, že nošení nacistických hnědých košil je směšné a nechutné.

Po promociích se Popov vrátil do Jugoslávie a začal se věnovat obchodu, přičemž často cestoval. Jebsen odjel do Anglie a oznámil, že chce studovat na Oxfordu a psát knihy o filozofii. Nedělal ani jedno (ačkoli později tvrdil, že ano). Neviděli se celé tři roky. A mezi tím vypukla válka.

Na počátku roku 1940 Popov žil v Dubrovniku, kde si otevřel vlastní

Souborná sbírka

Johnny Jebsen

právníckou firmu. Měl plotky s nejméně čtyřmi ženami, když tu dostal telegram od svého starého kamaráda, který ho zavolal do Bělehradu: „Potřebuji se s tebou setkat,“ napsal Jebsen.

Jejich setkání bylo bujaré a alkohol tekl proudem. Táhli bělehradskými nočními kluby a sbalili „dvě zpěvačky v jednom klubu“. Ráno všichni čtyři snídali steaky a pili šampaňské. Jebsen Popovovi řekl, že se seznámil s velkým anglickým spisovatelem P. G. Wodehousem. S monoklem a hedvábnou kravatou Jebsen vypadal jako podivná německá verze

Bertieho Woostera. Popov si svého starého kamaráda pozorně prohlížel. Jebsenovi zůstal jeho „ostrovtip, cynismus a smysl pro černý humor“, ale zdál se být tak nějak úzkostný, jako by ho něco tížilo. Kouřil jeden doutník za druhým a „často si poroučel dvojité whisky. Oblékal se stále jako Eden, ale jeho blond vlasy už nebyly tak perfektně učesané jako předtím a měl také zanedbaný knírek, který byl červený od tabáku.“

O několik dnů později seděli sami v baru jednoho bělehradského hotelu, když se Jebsen směšně konspirativně rozhlédl okolo, ztišil hlas a prozradil Popovovi, že je příslušníkem abwehru, německé vojenské rozvědky, „protože ho to zachránilo před povolávacím rozkazem, kterého se kvůli svým křečovým žilám velmi bál“. Jebsena do abwehru dostal rodinný přítel, plukovník Hans Oster, zástupce admirála Wilhelma Canarise, šéfa abwehru. Měl formální, ale nejasnou funkci *Forscher*, což znamená výzkumník nebo lovec talentů, hodnost vojína a byl přiřazen ke speciálnímu, čtyřsetčlennému oddílu jednotky Brandenburg. Tato jednotka byla ve skutečnosti „Canarisovým trikem, jak dostat množství mladých mužů z povinné vojenské služby“. Jebsen byl špion na volné noze, byl nastálo uvolněn z armády a Canaris mu osobněgarantoval, že nikdy nebude nosit uniformu, že nebude podroben vojenskému výcviku a nebude poslán do války. Mohl volně „cestovat Evropou a věnovat se svému soukromému byznysu a finančním záležitostem, akorát musel být k dispozici abwehru, pokud jej ten potřeboval“.

Jebsen tehdy řekl: „Hitler je nezpochybnitelným pánem Evropy. Za pár měsíců zřejmě vyřídí Anglii a pak budou Američané a Rusové rádi, když se s ním budou moci dohodnout.“ To byla ryzí nacistická propaganda, ale Jebsenův výraz byl, jako vždy, ironický. „Co bys řekl večeri s jedním přítelem?“ zeptal se náhle Jebsen. „Je to zaměstnanec německého velvyslanectví.“ Ukázalo se, že tímto přítelem je jistý major Müntzinger, zavalitý Bavor a nejvyšší důstojník abwehru na Balkáně.

* Komická postava z knih P. G. Wodehouse.

Prostřednictvím alkoholu a doutníků si Müntzinger koupil Popovovu náklonnost. „Německé armádě nikdo neodolá. Za pár měsíců bude provedeno vyloďení v Anglii. Můžete pomoci při usnadnění tohoto úkolu, čímž zachráníte mnoho životů.“ Müntzinger sáhl k lichočkám. Popov měl dobré konexe. Jeho firma byla ideálním krytím pro cesty do Británie, kde určitě znal mnoho důležitých a vlivných lidí. Nezná třeba vévodu z Kentu? Popov přikývl. (Nepřiznal, že v Británii byl pouze jednou a že se s vévodou setkal jen na pár minut v dubrovnickém jachtařském klubu Argos.) Müntzinger pokračoval: „Máme v Anglii spoustu agentů a mnozí z nich jsou výteční. Ale vaše konexe mohou otevřít mnohé dveře. Můžete nám velmi pomoci. A my můžeme pomoci vám. Říše umí být vděčná.“ Jebsen pil svou whisky a nic neříkal. Müntzinger poněkud vágně hovořil o tom, jaké informace by Popov mohl získat: „Všeobecné. Politické.“ A po krátké pauze dodal: „Vojenské. Johnny vás seznámí s patřičnými lidmi, pokud budete souhlasit.“ Popov si vyžádal čas na rozmyšlenou a ráno souhlasil. Jebsen získal svého prvního špiona pro německou rozvědku. Žádného dalšího už nezískal.

Popov mezitím začal rozvíjet to, čemu říkal „takový malý nápad“.

V roce 1941 byla nejvýznamnější špionážní síť v okupované Francii Interallié. Jak poznamenal jeden britský zpravodajský důstojník, ve skutečnosti to byl „náš jediný zdroj informací z Francie“ v první fázi války. Tato síť sestávala z mnoha informátorů, agentů a špehů, ale fakticky byla dílem jediného špiona, muže, pro kterého byla konspirace a lest přirozeností, muže, který považoval špionáž za poslání. Jeho francouzští spolupracovníci ho znali jako Armanda Borniho, ale používal též krycí jméno „Walenty“. Jeho skutečné jméno znělo Roman Czerniawski a v krátké době se díky své energii, odhodlání a smyslu pro vlastní stoupající hodnotu stal nejcennějším britským agentem ve Francii.

Czerniawski byl polský patriot, ale to nestačí na vystižení jeho esenciální polskosti a hloubky jeho vztahu k vlasti. Žil pro Polsko a byl odhodlán (někdy po tom takřka dychtil) pro něj zemřít. „Veškerá jeho

Roman Czerniawski

loajalita je vázána k vlasti a každý problém vidí optikou svého vztahu k osudu polského lidu," napsal jeden z jeho spolupracovníků. Nesnášel Němce a Rusy kvůli tomu, jak si rozdělili jeho zemi, a snil pouze o obnově polského státu. Vše ostatní bylo sekundární. Měřil metr šedesát pět, měl štíhlou postavu a oči blízko sebe, s pronikavým pohledem. Rád se usmíval a hovořil se zvěsilou rychlostí.

Tento syn bohatého varšavského finančníka před válkou absolvoval stíhací pilotní výcvik, ale po jedné nehodě měl poškozený zrak, a tak musel zůstat na zemi. Při německém útoku v září 1939 byl kapitán Czerniawski, specialista na vojenské zpravodajství a autor ceněné publikace o kontrašpionáži, ve štábu leteckých sil ve Varšavě. Byl to profesionál, „špion tělem i duší“, jak řekl jeden jeho kolega. Když se polská armáda pod německým tlakem zhroutila, Czerniawski unikl do Rumunska a pak za pomoci falešných dokumentů odjel do Francie, kde se znovu formovaly polské síly. Když byla v roce 1940 Francie poražena, jeho divize byla rozpuštěna, ale Czerniawski nenásledoval své spolubojovníky do Británie, nýbrž přešel do ilegality. Přesvědčil jednu mladou francouzskou vdovu, Renée Borniovou, aby mu propůjčila totožnost svého zemřelého manžela. Když Němci obsadili Francii, rolník s papíry na jméno Armand Borni projížděl krajinou na vypůjčeném kole a dělal si v duchu poznámky. „Každý rozcestník, každá poznávací značka na nákladním autě, každý orientační bod pro mě znamenaly mnohem víc než pro kohokoli jiného.“ Toto byl základ toho, čemu vzosně říkal „vize“. Zatímco polská exilová vláda v Londýně bojovala svou válku, on se věnoval jinému boji. Představoval si „malé buňky odboje, které se s velkou rychlostí množily a spojovaly do mohutné zpravodajské sítě.“

Czerniawski se dostal na neokupované území jižní Francie, kde navázal kontakt s polskou tajnou službou a získal formální souhlas pro svůj plán na vytvoření sítě na okupovaném území. O několik nocí později večerel v restauraci La Frégate v Toulouse, když se ho jedna mladá žena zeptala, zda si může přisednout k jeho stolu. „Byla malá a měla tak třicet. Její bledé, úzké tváři dominovaly živé oči.“ Mathilde Carréová svého náhodného spolustolovníka popsala takto: „Štíhlý a šlachovitý, s podlouhlou tváří, spíše větším nosem a zelenýma očima, které kdysi musely být jasné a přitažlivé, ale ve kterých byly po letecké nehodě kontuze.“ Czerniawski se představil „hroznou francouzštinou“. Dali se do řeči a pak šel do jejího domu.

Mathilde Carréová byla velmi inteligentní, nervózní a ve chvíli, kdy se setkala s Czerniawským, balancovala na hraně nervového zhroucení. Její rodiče patřili k pařížské buržoazii a Mathilde studovala na Sorbonně. Krátce pracovala v jedné pojišťovně, získala pedagogické vzdělání a pak si vzala kamaráda z dětství, načež však velmi rychle zjistila, že ho nemůže vystát. Válka byla vhodnou záminkou pro opuštění manžela. Pracovala jako ošetřovatelka ustupujících francouzských sil. Při tom se setkala s poručíkem Cizinecké legie, se kterým se oddávali lásce „pod velkým křížem“ v biskupské cele v semináři v Cazères sur Garonne. Ráno odešel a zanechal ji tam – těhotnou. Rozhodla se dítě si ponechat, ovšem později ho potratila.. Jedné noci stála na vysokém mostě a chtěla se zabít. Potom však změnila názor: „Namísto toho, abych skočila do Garonny, jsem se vrhla do války. Pokud jsem skutečně chtěla spáchat sebevraždu, bylo by mnohem inteligentnější spáchat užitečnou sebevraždu.“ Aby toto rozhodnutí oslavila, šla se navečeřet do La Frégate.

Czerniawského sebevědomí jí dodalo pocit bezpečí. „Pokaždé, když mluvil o válce, se mu jiskřilo v očích. Nedokázal přijmout skutečnost, že Polsko bylo poraženo. Čišela z něj sebedůvěra a nadšení mládí, inteligence a odhodlání, které občas vystřídal dojem zhýčkaného, afektovaného dítěte.“ Znovu se setkali následujícího večera a pak zase. „Vzniklo

mezi nimi silné přátelství.“ Oba později popírali to, že by byli milenci, s takovou vehemencí, že tomu nikdo nemohl věřit.

Tři týdny po jejich prvním setkání Czerniawski přiznal, že je špion, a zeptal se Mathildy, zda by mu nepomohla uskutečnit jeho „vizi“, vybudovat složitou zpravodajskou síť. Řekla, že s ní může počítat. Dohromady chtěli provádět „velké věci“. Teatrálnost té chvíle ještě podtrhlo Czerniawského oznámení, že už jí vybral krycí jméno. Měla si říkat „La Chatte“, tedy Kočka, protože „ve svých měkkých botách kráčela tiše jako kočka“. Zvedla prsty a řekla: „A umím i škrábat, když chci.“ Možná to mělo být varování.

Roman Czerniawski a Mathilde Carréová vytvořili velmi efektivní dvojici. V Paříži si pronajali byt na Montmartru a začali vytvářet špiónážní síť. „Bude to spojenecká síť,“ řekl Czerniawski. „Šéf bude Polák, agenti budou většinou Francouzi a všichni budou pracovat pro Spojence.“ Tak se zrodila Interallié.

Mathilde pracovala jako hlavní verbíř (neboť někteří Francouzi odmítali pracovat pro Poláka), zatímco Roman shromažďoval, třídil a odesílal zpravodajský materiál do Londýna. Prvními spolupracovnicími byly Monique Deschampssová, drobná žena s krycím jménem „Moustique“ (Moskyt), která kouřila jednu cigaretu za druhou, a René Aubertin, někdejší tankový velitel z francouzské armády. Postupně byli do této sítě začleňováni železničáři, policisté, rybáři, zločinci a ženy v domácnosti. Informace, které získali, nechávali v některé z „poštovních schránek“ v Paříži: na veřejných záchodcích v La Palette, v Berlitzově jazykové škole u opery, u domovníka na Rue Lamarck, „kterého Němci píchli bajonetem do zadku, takže bylo jen přirozené, že je nenáviděl“. Tyto zprávy shromažďovala Mathilde, „která se ve svém černém kožichu, červeném klobouku a malých, červených botách rychle přemísťovala od jedné schránky k druhé,“ napsal Czerniawski, „přičemž přinášela nové kontakty a nové možnosti a já jsem se tak mohl soustředit na studování informací od našich agentů a na jejich zpracování do zpráv.“

Czerniawského cílem bylo vytvoření kompletního obrazu o německých silách v okupované Francii, o bitevní sestavě, stanovištích a pohybech sil, muničních skladech, letištích, námořních a radarových základnách.

„Pokud chcete porazit nepřítele, musíte vědět, kde je. Čím lépe to víte, tím je to snazší,“ napsal. Zprávy psal na papírové kapesníky. Vždy po několika týdnech kurýr s krycím jménem „Rapide“, vysoký, vyzábělý Polák neurčitěho věku s hyperpigmentovanou tváří a černým knírkem, nastoupil v 11 hodin dopoledne na Gare de Lyon do vlaku směřujícího do Marseille. Deset minut před odjezdem se zavřel na toaletě ve vagonu první třídy. Nad umývadlem byla kovová cedule s nápisem: „*Remplaze le couvercle après l'usage.*“ Rapide mezi šroubovák a šroubky dal vždy kapesník, aby tam nevznikly šrámy, pak odmontoval ceduli, vložil za ni zprávu na papírovém kapesníku a poté ceduli našrouboval zpátky. Jakmile vlak překročil hranici neokupované Francie, agent polské tajné služby zase ceduli odšrouboval, vytáhl zprávu, dal za ceduli odpověď, která byla vyzvednuta při návratu vlaku do Paříže, a vrátil ceduli na místo. Z neokupované Francie polská rozvědka přepravila zprávu kurýrem přes neutrální Iberský poloostrov polské exilové vládě v Londýně, která ji předala britské tajné službě. Každá z Czerniawského zpráv skončila u MI6, britské rozvědky známé i jako Secret Intelligence Service, nebo SIS.

Sít zvaná La Famille se rychle rozšiřovala. Z vichystické Francie byla na okupované území propašována vysílačka velikosti přenosného psacího stroje, která byla uvedena do provozu v bytě poblíž Trocadera. Vysílala šifrované informace. Renée Borniová, vdova, která Czerniawskému dodala falešné doklady, se přestěhovala do Paříže, aby tam pracovala na šifrování a dešifrování zpráv. Czerniawski jí dal krycí jméno „Violette“. Stala se jeho milenkou. V polovině roku 1941 se Czerniawski mohl pochlubit, že jeho „velká síť složená z francouzských vlastenců, řízená Polákem a pracující pro Anglii je poslední baštou spojeneckého odporu proti Německu“. Přibyly další tři vysílačky. Některé zprávy

byly 400 stran dlouhé a zahrnovaly mapy a schémata. Ty nebylo možné odvyšlat, takže byly vyfotografovány a nevyvolaný film byl propašován přes španělskou hranici „zabalený takovým způsobem, že pokud by schránku otevřela nezavěšená osoba, film by byl osvětlen a znehodnocen“.

Interallié posílala do Londýna spoustu detailních a precizních zpráv, někdy tak rychle, že jejich příjemci je nestíhali vyhodnocovat. Když jeden špeh zjistil, jaká bude předpokládaná trasa osobního vlaku Hermanna Göringa, šéfa luftwaffe, Czerniawski tu informaci okamžitě odvyšlat do Londýna. Pak byl znechucen, když vlak nebyl bombardován. Následujícího dne přišla z Británie zpráva: „RE: GÖRING. OMLOUVÁME SE: ZPRÁVA PŘIŠLA PŘÍLIŠ POZDĚ NA TO, ABY BYLO MOŽNÉ POUŽÍT RAF. STOP.“

Nutně docházelo k rozporům. Mathilde nesnášela Renée, kterou považovala za „typickou provinční ženu, která se špatně obléká“. Czerniawski trval na tom, že „žárlivost v tom nehrála roli“, ale připustil, že Mathilde byla „zvláštní žena, idealistka, ale nelitostná, ambiciózní, velmi nervózní a prchlivá“.

Na podzim roku 1941 se měl Czerniawski dostavit na letiště u Compiègne, kde ho mělo vyzvednout letadlo, aby ho pak dopravilo do Londýna na poradou. 1. října se z nebe snesl letoun RAF Lysander pilotovaný „Whippym“ Nesbitem-Dufoortem, který uměl francouzsky jedinou větu: „C'est la vie.“ Po příletu do Anglie se Czerniawski setkal s plukovníkem Stanislawem Ganem, šéfem polské rozvědky. „Díky vám jsme tu pořád v plném zápřahu,“ řekl Gano, který podle Czerniawského vypadal jako „boss nějaké firmy“. Celých dvacet čtyři hodin se ho vypytavali na všechny možné aspekty jeho sítě. Gano se hlavně zajímal o Mathilde Carréovou. „Jsme perfektní partneři,“ ujistil ho Czerniawski. Ke svému údivu byl přiveden ke generálu Wladislawu Sikorskému, což byl polský premiér. Sikorski mu vážným hlasem řekl, že Czerniawski obdržel řád *Virtuti Militari*, nejvyšší polské vojenské vyznamenání. „Náhlost, nečekanost a vážnost té chvíle mě ochromily,“

později napsal Czerniawski. Pak byl letecky vysazen do Francie, kde měl pokračovat ve své práci. Nevysoký polský špion byl hrdý, ale s významným příšlým i pochybností a zlá předtucha. „Cítil jsem nepokoj.“

Elvira de la Fuente Chaudoirová trávila noci v hernách klubu Hamilton nebo v kasinu Crockford v Mai-fairu, a ačkoli občas vyhrála, nakonec byla vždy poražena. Ale když nehrála, nudila se, a právě proto šla na oběd s mužem, který jí měl nabídnout velmi zajímavou a dobře placenou práci.

SOUKROMÁ SNÍMKA

Nuda ji pronásledovala jako nějaké prokletí. Její otec, peruánský diplomat, vydělal značný majetek na guánu, trusu mořských ptáků, netopýrů a tuleňů, který se těžil na pobřeží Peru a který se vyvážel jako hnojivo. Elvira vyrostla v Paříži, kde se vzdělávala za velké peníze a kde žila zhýralým životem. V roce 1934, když jí bylo dvacet tři, se, aby unikla nudě, vrhla do náruče Jeanu Chaudoirovi, zástupci jedné belgické těžařské společnosti. Ukázalo se však, že i Jean je pro ni nudný a život v Bruselu je „neuvěřitelně jednotvárný“. Po čtyřech letech manželství a spoustě neuspokojivých pletek s muži i ženami dospěla k názoru, že „se svým manželem nemá nic společného“ a uprchla do Cannes se svou nejlepší kamarádkou Romy Gilbeyovou, která byla velmi bohatou členkou podnikatelské dynastie Gilbeyů, jež vyráběla gin. Elvira a paní Gilbeyová právě utrácely peníze vydělané na ginu v kasinu v Cannes, když Němci vtrhli do Francie. Uprchly v kabrioletu Renault do St. Malo, odkud se lodí přepravily do Anglie.

V Londýně Elvira bydlela v bytě na Sloane Street, ale i tam na ni dolehla nuda. Večery trávila mezi barem v hotelu Ritz a hernami, kde prohrávala peníze, jež jí nepatřily. Ráda by si půjčovala od rodičů, ale ti uvízli ve Francii. Pokusila se vstoupit do sil hnutí Svobodná Francie

kolem Charlese de Gaulla, ale bylo jí řečeno, že se na to nehodí. Překládala pro BBC, ale to jí připadalo příliš všední. Každému si stěžovala, že nemůže najít zajímavou práci, protože je Peruánka. Jedním z těch, kdo to jedné noci slyšel, byl důstojník RAF, který o tom pověděl kamarádovi ve vojenské rozvědce, jež o ní řekl komusi v MI6. A tak devěta-dvacetiletá Elvira Chaudoirová přišla do restaurace v hotelu Connaught a posadila se ke stolu s mužem středního věku v pomačkaném obleku s bílým knírem a známkami hyperaktivity v očích. Představil se jí jako „pan Masefield“. Ve skutečnosti to byl podplukovník Claude Edward Marjoribanks Dansey, známý též jako „Haywood“, „strýček Claude“ a „plukovník Z“. Byl to zástupce ředitele MI6.

Claude Dansey byl vtipný, škodolibý člověk, kterého jeho kolegové nesnášeli. Hugh Trevor-Roper, prchlivý historik, který za války pracoval v rozvědce, ho považoval „za naprostého ksindla, zkorumpovaného a nekompetentního, ale s jistou, nevelkou lstivostí“. Dansey byl velmi nepříjemný člověk, ale byl to také velmi zkušený špion. Vytvořili zvláštní pár: Elvira, vysoká, v přepychových šatech a se sladkou, jakoby nevinnou tváří a vlnou na čele. Dansey, malý, plešatý, s brýlemi a vášnivý. Elvira si tohoto nápady oplývajícího malého muže oblíbila a v průběhu jejich rozhovoru vyšlo najevo, že o ní hodně ví. Věděl o paní Gilbeyové a neúspěšných večerech v hernách, věděl, že její otec je peruánský chargé d'affaires ve vichystické Francii, věděl, co je, nebo spíš není na jejím bankovním účtu. „Uvědomila jsem si, že musel odposlouchávat můj telefon. Jinak by se toho tolik o mně a mých přátelích dozvědět nemohl,“ prohlásila později.

Dansey jí nabídl práci. Její peruánský pas, jak jí vysvětlil, znamenal, že může poměrně snadno cestovat po okupované Evropě, a diplomatický status jejího otce jí dával krytí pro delší pobyt ve vichystické Francii. Mohla podávat zprávy o politických otázkách a, což bylo důležitější, mohla se stát agentkou Němců. To byla zpravodajská technika známá jako „coat-trailing“, kdy se protivníkovi před oči poslal vlastní agent

* Doslovně tahání pláště, aby na něj někdo dupl, pozn. překl.

v naději, že ho nepřítel najme, a on se tak stane dvojitým agentem. Za svou práci měla být dobře placena. Neváhala a přijala to.

MI6 svou novou agentku hodnotila velmi upřímně. „Má atraktivní vzhled. Plynně hovoří anglicky, francouzsky a španělsky. Je inteligentní a umí rychle přemýšlet, ale je pravděpodobně příliš líná na to, aby to využívala. Patří ke kosmopolitní skupině hazardních hráčů a její přátele lze najít v kterékoli londýnské herně.“ Při sledování bylo zjištěno, že „má zálibu v extravaganci“. Policie podala zprávu o „bujarých večírcích“ v bytě na Sloane Street, „s výtržnickým chováním, zpěvem a výkřiky v noci a s opilými muži a ženami, kteří tam přijížděli nad ránem“. Zástupce ředitele londýnské policie Joseph Goulder s antipatiemi a jistým zlehčením napsal, že paní Chadoirová „má ráda společnost žen, kterým je lhostejné jejich panenství“. Ačkoli se Elvira pohybovala v takovýchto kruzích, ve skutečnosti byla inteligentní a důvtipná a měla vynikající krytí: zhýralá dívka, jejíž obzory končí u nejbližšího večírku, u nejbližšího milence a u nejbližší herny. Byla atraktivní pro obě pohlaví a nikdy neměla dost peněz, což byly vlastnosti, které mohly být užitečné. Jak Dansey věděl z dějin špionáže, i ti nejinteligentnější a nejdiskrétnější muži začnou mluvit, když si myslí, že před sebou mají hloupou, sexu lačnou ženu.

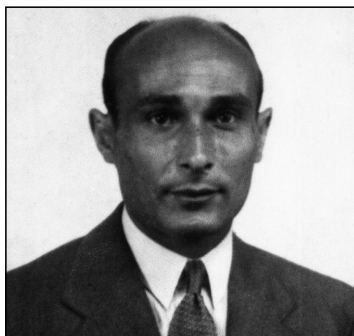
V jednom bytě v Knightsbridge se Elvira učila psát neviditelným inkoustem tak, že používala naimpregnovanou hlavičku sirky. Ve Francii měla psát „zdánlivě neškodné dopisy“ na krycí adresu v Lisabonu. „Mezi řádky těchto dopisů jsem měla psát svá zpravodajská hlášení neviditelnou kapalinou, kterou pak vyvolali Danseyho technici.“ Elvira se učila rychle. „Je velmi inteligentní a rychle chápe,“ hlásil její instruktor.

Její zpravodajská kariéra málem skončila, když jistý podporučík Burnett z dobrovolné námořní zálohy oznámil, že jedné noci v klubu Crockford slyšel, jak se Elvira Chadoirová chvástá tím, „že se v St. James učí šifry tajné služby a že bude brzy vyslána do vichystické Francie“. Elvira byla pokárána a bylo jí řečeno, „že nemá prozrazovat informace, ke kterým se dostane“. Kajícně slíbila, že bude diskrétnější,

ale tento incident ukázal jeden z jejích znepokojujících (a rozkošných) rysů: tak jako mnoho jiných špehů se ráda svěřovala se svým tajemstvím.

Dostala podivné mužské krycí jméno „Cyril“ a bylo jí řečeno, že má být připravena k odjezdu do Francie. Její válka měla být velmi zajímavá.

THE NATIONAL ARCHIVES

Juan Pujol

Juan Pujol García dělal ve svém krátkém životě hodně věcí. Byl promítačem v kině, podnikatelem, důstojníkem kavalerie (přestože se bál koní) a zdráhavým vojákem. Většinu španělské občanské války strávil skrýváním se před frankistickými silami. Jako absolvent Královské drůbežářské školy v Arenys de Mar, což byla nejprestižnější drůbežářská škola ve Španělsku,

provozoval drůbežárnu u Barcelony, ačkoli nesnášel kuřata. Jenže neměl talent na čísla, a tak jeho firma zkrachovala. Podsaditý a čiperný muž s vysokým čelem a „vřelýma hnědýma očima s rošťáckým výrazem“ vypadal jak muší váha v boxu. Když vypukla druhá světová válka, rozhodl se, že bude dělat špionáž pro Brity. „Musím něco udělat,“ řekl si. „Něco praktického. Musím pomoci humanitě...“ Hitler byl podle něj psychopat, takže musel podpořit Spojence. „Chtěl jsem pro ně pracovat, zásobovat je důvěrnými informacemi, které by jim vojensky nebo politicky pomohly.“

Kde a jak by tyto informace sehnal, ještě musel vymyslet. „Byl jsem zmatený,“ přiznal později. Z jeho pamětí, napsaných po mnoha letech, vyplývá, že jeho donkichotské, pevné odhodlání bojovat proti Hitlerovi vyvěralo z agresivní formy pacifismu a z nedůvěry k jakémukoli politickému extrémismu. Měl dobré srdce a byl hrdý na to, že nikdy nestřílel z pušky. Plánoval, že bude s nacismem bojovat jinak. „Byl jsem

fascinován původem slov,“ napsal o mnoho let později. „Pero je mocnější než meč. O tom jsem upřímně a naprosto přesvědčen. Většinu svého života jsem věnoval tomuto ideálu a využil jsem pro to veškeré své nadání a sebevědomí, všechny možné figle, machinace a lsti.“ Chtěl bojovat ve zvláštním druhu války, ve kterém měly jeho jedinými zbraněmi být slova.

V lednu 1941 devětadvacetiletý Katalánc přišel na britské velvyslanectví v Madridu a nabídl své služby proti Němcům. Slušně, ale jasně ho odmítli. Jako by v duchu hesla Groucha Marxe Britové nechtěli mít v klubu někoho, kdo chtěl být jeho členem. Pujol to potom zkusil u Němců a předstíral, že je zavilý fašista a chce působit proti Britům – v naději, že by pak Němce zradil. Jenže ti mu řekli, že jsou „příliš zaneprázdnění“. Malý Katalánc s pronikavým pohledem však dál otravoval Němce ve Španělsku, přičemž studoval národní socialismus, až uměl „křičet jako skalní nacista“. Pak mu Němci řekli (hlavně proto, aby jim dal pokoj), že pokud se dokáže dostat přes Lisabon do Británie, zváží jeho přijetí do jejich zpravodajské sítě. To mu stačilo. Od té chvíle začal pracovat na tom, aby získal důvěru Němců, především majora Karla Ericha Kühenthala z madridské pobočky abwehru.

Kühenthal byl rafinovaně ošálen při operaci Mincemeat, což byla dezinformační operace, při které bylo na pobřeží Španělska objeveno mrtvé tělo s dokumenty, které napovídaly, že ke spojeneckému vyloďení nedojde na Sicílii, ale v Řecku. Německý důstojník byl výkonný, paranoidní a neuvěřitelně důvěřivý. Z Pujolova pohledu to byl ideální muž pro něj. Kühenthal mu dal tajný inkoust, peníze, krycí jméno „agent Arabel“ a radu: „Neměl byste podcenit Brity, je to houževnatý protivník.“ Po svém příjezdu do Lisabonu znovu kontaktoval Brity a znovu byl odmítnut. To ho dostalo do obtížné situace, protože musel co nejdřív začít dodávat informace Němcům. 19. července 1941 poslal telegram Kühenthalovi, v němž oznámil, že bezpečně dorazil do Británie.

Ve skutečnosti nebyl v Británii, ale stále v Portugalsku. Jelikož neměl možnost získávat skutečné zpravodajské informace ani pro jednu stranu, rozhodl se, že si je bude vymýšlet za pomoci lisabonské veřejné knihovny, knih z výprodeje a novin. Tak se dostal k názvům a adresám britských zbrojních společností. V bedekru *Blue Guide to England* zjistil jména důležitých míst a v jedné portugalské knize o britské flotile podrobnosti ohledně britského námořnictva. Ve Velké Británii nikdy nebyl. Vymyslel si ji a posílal detailní, dlouhé zprávy o věcech, které podle něj mohly být pravda. Jeho styl byl květnatý a nabubřelý, plný přívlastků, se složitou větnou stavbou. Později tvrdil, že tento mimořádný sloh používal proto, aby zaplnil stránky, aniž by toho moc řekl. Ačkoli si rád hrál se slovy, jeho zprávy byly plné očividných chyb. Nikdy nepochopil britskou vojenskou hierarchii nebo kulturu. Myslel si, že v Glasgowě se pije to samé co ve Španělsku. Napsal: „Jsou tam lidé, kteří by pro litr vína udělali cokoli.“ Jeho němečtí nadřízení nejenže tyto chyby neobjevili, ale ještě ho chválili, hlavně když tvrdil, že v Británii získal dva špehy, což samozřejmě nebyla pravda. Celých devět měsíců zůstal v Lisabonu a dělal to, co špioni dělají vždy, když se jim nedostává reálných informací: vymýšlel si to, co podle jeho názoru chtěli jeho šéfové slyšet. Velkolepě v tom pokračoval po zbytek války.

Major Emile Kliemann z německého abwehru válku prožíval velmi příjemně. Okupovaná Paříž byla pro okupanta výjimečně vlídným městem. Měl kancelář na Champs-Élysées, komfortní apartmá u Bouloňského lesíku, spoustu peněz k dispozici a skoro žádnou práci. Především měl novou milenkou, která se jmenovala Yvonne Delidaiseová. Tato Francouzka s německou matkou byla velmi náročná, stála velké peníze a byla o dvacet let mladší než on. Jeho buclatá manželka žila ve Vídni a bylo jisté, že tam i zůstane. Což ho uspokojovalo. Jeho úkolem bylo verbování informátorů a hledání francouzských agentů, ale skoro veškerou práci dělal jeho neúnavný kolega Hugo Bleicher, což Kliemannovi vyhovovalo. Tento vídeňský podnikatel převelený do Paříže v červnu

1940 neměl na nacismus čas. Krom toho „neměl rád Němce“ a doufal, že Německo nevyhraje válku příliš rychle, neboť chtěl pokračovat ve svém novém, pařížském životě, milovat se s Yvonne a setkávat se s ní v jeho oblíbené kavárně Chez Valerie. Zavalitý a ramenatý Kliemann nosil pěstěný knírek a zlatý pečetní prsten s iniciálami „EK“ na prostředníku levé ruky. Oblékal se s nenápadnou elegancí, barvil si kotlety a česal se na pěšinku. Hrál na housle a sbíral starý porcelán. Ve třiačtyřiceti letech byl marnivý, romantický, inteligentní, neskutečně líný a vždy nedochvilný. Jako zpravodajský důstojník shromáždil spoustu krycích jmen – „Killberg“, „von Carstaedt“, „Polo“, „Octave“ a „Monsieur Jean“ – ale nenaverboval ani jednoho schopného špeha.

Dne 13. října 1941 se s nevelkou radostí setkal s potenciálním špiónem, devětadvacetiletou Francouzku ruského původu, kterou mu doporučil jeden kolega. Jmenovala se Lily Sergejevová.

Kliemann se na jejich schůzce v Café du Rond-Point zpozdil o dvě hodiny. Ta mladá žena ho očekávala u stolu v koutě. Byla pohledná, ač ne krásná. Měla kudrnaté, hnědé vlasy, světle modré oči a hranatou bradu. Plynouu němčinou mu řekla, že je novinářka a malířka. Její otec byl carský vládní úředník, ale po revoluci, když jí bylo pět, rodina emigrovala do Paříže. Její dědeček, jak mu hrdě sdělila, byl poslední carský velvyslanec v Srbsku. Její strýc, generál Jevgenij Miller, za první světové války velel 5. ruské armádě, v roce 1937 byl unesen a o dva roky později popraven v Moskvě. Její otec nyní prodával auta. Její matka byla švadlena. Lily se považovala za Francouzku. Chtěla špehovat v německých službách.

Lily Sergejevová

THE NATIONAL ARCHIVES

Kliemanna zaujala. Lily působila živě, inteligentně a především se zajímala o něj. Pozval ji na večeři v restauraci Cascade u Bouloňského

lesíku a vysvětlil jí, že tam na ni bude čekat Yvonne, jeho „sekretářka“. Lily trvala na tom, že si vezme svého psíka, bílého křížence teriéra a pudla jménem Babs, který byl očividně jejím miláčkem.

Jakmile se posadili v restauraci, začala vyprávět svůj příběh. Byla neúnavného ducha a často cestovala po Evropě, pěšky nebo na kole. Jednou takto projela Hitlerovo Německo. Výkonnost nacistického režimu na ni udělala dojem a napsala sérii obdivných článků do francouzského tisku. Dokonce udělala rozhovor s Göringem, který „slíbil, že jí domluví interview s Hitlerem“. K tomu ovšem nedošlo. V roce 1937 se s ní setkal německý žurnalista Felix Dassel. Řekl jí, že pracuje pro německou tajnou službu, a zeptal se jí, zda nechce práci. Odmítla, ale když Němci obsadili Paříž, znovu se objevil. Na večeri v restauraci Maxim mu pověděla, že Britové „Francouze nechali ve štychu a že je nemá ráda“. Dassel se jí znovu zeptal, zda nechce pracovat pro Němce. Tentokrát souhlasila. Právě Dassel ji doporučil Kliemannovi.

Yvonne zatím jen zívala, ale Kliemann byl zvědavý. Zdála se mu dostatečně upřímná a nadšená, ačkoli poněkud nervózní. „Mělo by pro mě být snadné se dostat do Portugalska, Austrálie nebo Anglie,“ řekla. „Mám tam příbuzné a nikoho to nepřekvapí, když budu chtít pryč z Francie.“

Kliemann přemýšlel. „Váš projekt mě zaujal,“ řekl potom. „Myslím, že vás vyšleme do Portugalska. Nejsem si jistý, zda vám bude dovoleno odcestovat do Anglie.“

Tedy ji náhle chytil za zápěstí a vrhl na ni, jak si myslel, pronikavý pohled. „Proč pro nás chcete pracovat?“

Vznikla dlouhá, nepříjemná pauza. Její odpověď byla zvláštní.

„Majore, jste inteligentní člověk: jakou cenu pro vás může mít má odpověď? Mohu vám říct, že to je z přesvědčení. Jsem zásadová a mám ráda Německo. Nebo jinak, nenávidím Brity. Ale kdybych byla nepřítel, kdybych vás špehovala a chtěla vás zradit, myslíte, že bych odpověděla jinak? Dovolíte mi tedy namísto odpovědi mlčet?“

Usmál se a odpověděl, že „má samozřejmě pravdu“.

Kliemann ji i s jejím psíkem odvezl k bytu jejích rodičů u Trocadera. „Brzy vás zkontaktuji,“ řekl. A potom, jako obvykle, nedělal nic.

Lily do svého deníku zapsala: „Babs zvedne svůj čenich, který vypadá jako lanýž, a zkoumavě na mě pohlédne.“ (Deník je psán výhradně v přítomném čase a velká část je věnována jejím psovi.) „Vezmu ho na kolena a řeknu mu do jeho růžového ucha: „Je to zajímavá hra, grandiózní hra, víš, ale jestli ji prohrajeme, přijdeme o život... aspoň tedy já.“ Babs v té hře zemřel jako první.

2

TAK TROCHU HÁDANKA

SRBSKÝ PLAYBOY DUŠKO POPOV NEBYL TAK NESCHOPNÝ a apolitický, jak se zdálo. Nabídka jeho starého kamaráda Johnnyho Jebse, aby pracoval pro německou rozvědku, mu připadala zajímavá. Rok 1940 byl dobou velkých obav, neboť německá armáda ovládla Evropu. Polsko bylo okupováno už od září předchozího roku, Dánsko od dubna, pak Norsko, Belgie a Nizozemsko od května a Francie byla poražena v červnu. Jugoslávie mohla být další na řadě. Srbský podnikatel se zájmy po celé Evropě potřeboval německé přátele, a jak Popov řekl Jebseovi, chtěl „mít snadný život“.

Jakmile přijal nabídku majora Müntzingera, začal pracovat na svém vlastním plánu. Tento dandy v sobě nalezl odvahu. Několik dnů po večeři s Müntzingerem zinscenoval na diplomatickém banketu

„náhodné“ setkání s Johnem Dewem, prvním tajemníkem britského velvyslanectví v Bělehradě. Na balkoně pověděl Dewovi, že jeho starý kumpán ze studentských dob, nyní důstojník abwehru, ho naverboval do německých služeb. „Zajímavé,“ řekl Dew (který si o Popovovi myslel, že to je „hrozný lhář“). „Buďte s tím kamarádem dál v kontaktu,“ řekl Dew a seznámil ho s rezidentem MI6 v jugoslávském hlavním městě. „Pokračujte ve svých rozhovorech s Němci,“ poradil mu. „Buďte k nim přátelský, ale nepřezněte to. Řekněte jim, že potřebujete čas na to, abyste mohl připravit svou cestu.“

Johnny Jebsen naplánoval Popovovu misi: měl cestovat do Londýna přes neutrální Portugalsko pod pláštíkem obchodníka vyvážejícího suroviny z Jugoslávie do Británie. Jakmile by se tam dostal, měl posílat dopisy psané tajným inkoustem. To byla hlavní metoda tajné komunikace mezi špiony. Byla to neodmyslitelná součást práce tajného agenta v roce 1940. Jebsen Popovovi ukázal, jak vyrobit tento inkoust rozpuštěním pilulky pyramidonu, což byl oblíbený lék proti bolesti hlavy, v bílém ginu. Jakmile by se Popov dostal k nějakým informacím, měl na jednu stranu papíru napsat „drobné písmeno“ a na druhou měl napsat zprávu neviditelným inkoustem a zaostřenou sirkou. Pak měl ten dopis poslat „Marie Eleře“, na adresu v Lisabonu, kde jej měl vyzvednout abwehr. Po namočení ve vývojce se na papíře měl ukázat tajný inkoust.

Mariu Eleru mu Jebsen popsal jako „dívku okolo dvaadvaceti let, mulatku, která by se k němu hodila jako jeho milenka“. Tou se také stala. Popov měl podávat hlášení pobočce abwehru v Lisabonu. „Tvým řídicím důstojníkem bude major Ludovico von Karsthoff,“ řekl Johnny. „Jistě si získá tvé sympatie.“ Potom Popov dostal seznam otázek, které se týkaly obrany britského pobřeží, rozmístění jednotek, morálky obyvatelstva a politiky: „Kdo jsou Churchillovi nepřátelé? Kdo je pro zahájení jednání o míru s Německem?“ Popov tento seznam okamžitě předal MI6. V listopadu byl Popov, jemuž Němci dali krycí jméno „Ivan“, připraven na cestu.

Popov a Jebsen se rozloučili v hotelu Srpski kralj v Bělehradě. „Oba teď pracujeme pro stejnou tajnou službu,“ poznamenal Jebsen. V jeho úsměvu bylo cosi, co Popova zarazilo. Byl to německý špion, který byl ctitelům P. G. Wodehouse, mluvčí nacistické propagandy, který tvrdil, že ho děsí válka, ale který očividně cítil potěšení z riskantního světa špionáže, který věděl, jak používat tajný inkoust, a přitom říkal, že je „silně probritský“. Jebsen dokonce zaměstnával jako svou sekretářku Britku. Byla to Mabel Harbottleová, škrobená stará panna, která by se hodila do některého z Wodehouseových románů. Slečna Harbottleová kdysi pracovala pro Joachima von Ribbentropa, Hitlerova ministra zahraničí, a ačkoli to byla občanka Německa, zůstala „v duchu Britkou“. Odmítala přepisovat Jebsenovy dopisy, dokud ji neujistil, že to, co dělá pro Němce, „nemůže poškodit britské zájmy“. Jebsen jí to slíbil – což bylo zvláštní od člověka, kterého německá říše zaměstnávala proto, aby co možná nejvíc poškodil britské zájmy. Popov tvrdil, že Johnny je pro něj „tak trochu hádanka“.

To samé se dalo tvrdit o Jebsenově novém nadřízeném, admirálu Canarisovi, který byl jednou z nejpodivuhodnějších postav druhé světové války. Lstivý a rafinovaný Canaris si vysloužil úctu jiných funkcionářů třetí říše, včetně Hitlera. Himmler ho nesnášel a nedůvěřoval mu, stejně tak von Ribbentrop. Canaris byl odhodlán zvítězit ve špionážní válce, ale nebylo jisté, ke komu byl loajální, a stejně tak nejasné byly jeho osobní názory.

Byl otevřeně přátelský k židům a mnohé z nich zachránil před plynovou komorou. Netajil se ani svým opovržením k hysterickému násilí nacistů. A abwehr, rozsáhlou zpravodajskou mašinerii, řídil jako své osobní panství bez silnější návaznosti na vrchní velení. Abwehr byl v nacistické vojenské struktuře anomálií. Jeho důstojníci většinou pocházeli z vyšších vrstev a cítili jen malé sympatie k brutální nacistické ideologii. Někteří byli profesionálové, ale mnozí byli líní a zkořumpovaní a jistá část vyšších důstojníků se otevřeně stavěla proti Hitlerovu režimu.

„Jaký je Canaris?“ zeptal se Popov svého starého kamaráda. „Citlivý, decentní člověk, který je velmi zvědavý a inteligentní a má smysl pro humor,“ zněla odpověď. „Raději naslouchá, než mluví.“ Bylo to, jako by Johnny Jebsen mluvil sám o sobě.

Popov později tvrdil, že Jebsen od začátku věděl, že se chce zkontaktovat s Brity a že ho k tomu přemlouval. Jebsen, tajný antifašista a zarytý anglofil, rozehrál rafinovanou a nebezpečnou dvojitou hru. Popov předstíral, že pracuje pro Němce, a Jebsen, jak se zdálo, předstíral, že tomu věří. Oba lhali, oba to věděli a nikdo z nich to nepřiznal. „Přátelství lidí v našich pozicích v sobě mělo cosi nejednoznačného,“ napsal Popov. „Snažil jste se přesvědčit sám sebe, že váš přítel stojí na správné straně, ale nemohl jste mu věřit natolik, abyste odhalil své postoje.“

O týden později Popov dorazil do Lisabonu, kde ho čekal řidič v opelu, který ho odvezl do velké vily se štukovou výzdobou v mauruském stylu v přímořském letovisku Estoril. Ve dveřích vily Toki-Ana ho přivítal elegán s vřelým úsměvem a „chlupatýma rukama“. Popov byl vycvičen k tomu, aby si všímal zvláštních rysů.

„Měl bych vám pomáhat,“ řekl jeho hostitel. „Na Tirpitzufer (sídlo abwehru v Berlíně) do vás vkládají velké naděje a vypracovávají pro vás ambiciózní plány.“ Johnny měl pravdu. Ludovico von Karsthoff si získal Popovovy sympatie. „Byl vysoký a snědý a měl pohyby kočkovité šelmy.“ Von Karsthoff dal Popovovi jméno jiného německého agenta v Londýně, Čechoslováka jménem Georges Gaf, kterého mohl kontaktovat v případě nouze. Večer je čekaly lukulské hody s šampaňským. Přestože se to Popov nikdy nedozvěděl, von Karsthoff se ve skutečnosti jmenoval Kremer von Auenrode a byl to vzdělaný, světácký aristokrat z Terstu, jehož hlavním cílem bylo proplout válkou s maximem potěšení a minimem nebezpečí.

Za rozbřesku 20. prosince 1940 přistál Duško Popov na letišti Whitchurch u Bristolu. Tam se setkal s Jockem Horsfалlem, automobilovým závodníkem, který byl nejoblíbenějším šoférem MI5. Když se

blížili k Londýnu, viděl narudlou zář nad městem. Bombardéry luftwaffe už byly pryč, ale ještě tam zuřily požáry.

THE NATIONAL ARCHIVES

Popovova registrační karta

V recepci hotelu Savoy ho přivítal vysoký důstojník v kostkovaných kalhotách důstojníka skotského pluku Seaforth Highlanders. Podal mu ruku a představil se: „Dobrý den, Popove, já jsem Robertson.“ Popovovi připadal jako „hollywoodský stereotyp šviháckého britského vojáka“. Popovovi se zalíbil, tak jako jeho německý řídící důstojník. „Dnes se můžeme blíže poznat,“ řekl Angličan a kývl k baru. „Práce počká do zítřka.“

Vypadalo to, jako by tento snobský Angličan ve zvláštních kalhotách vítal nového člena jednoho z exkluzivních londýnských klubů – a také to tak bylo.

Chvástání majora Müntzingera, že Německo má v Anglii „hodně agentů“, bylo pravdivé. Jenže většina z nich byla zcela beznadějná. Někteří byli aktivně neloajlní a mnozí již pracovali proti Německu jako dvojí agenti.

Kontrašpionážní oddělení MI5 známé jako Sekce B řídil Guy Liddell, plachý lovec špionů, který hrál na cello a jehož rozsáhlé deníky nabízejí úžasný náhled do válečného úsilí této pozoruhodné tajné organizace. Při boji s německou rozvědkou čelil Liddell dvěma propojeným problémům: velkému množství špionů, kteří neexistovali, a mnohem menšímu množství skutečných tajných agentů.

Po vypuknutí války Británii ovládlo to, čemu Liddell říkal „neuróza páté kolony“, neotřesitelná a takřka všeobecná víra, že země je plná nepřátelských špehů, kteří v okamžiku, kdy Hitler nařídí vylovení v Anglii, vyvolají povstání. Tento strach byl živěn špionážními romány, senzacechtivým tiskem a typicky britským sklonem k amatérskému čmuchání. „Existuje velká skupina lidí, co mají tendenci ke špionománii,“ napsal Winston Churchill, který touto mánií trpěl také. Vymyšlení špehové se maskovali jako jeptišky, řezničtí pohunci, farní správcové a obchodní cestující. Jejich chování přitom bylo ukázkové. Velitel sil Home Forces tvrdil, že „gentleman s dokonalým chováním a uhlazení elegantí jsou ve skutečnosti grázlové, kteří tu špehují. Musíme podezřívát každého.“ Špion mohl vypadat třeba jako pokladník z banky. Navíc to mohl být váš pokladník z banky. Robert Baden-Powell, zakladatel skautského hnutí, prohlásil, že dokáže rozpoznat německého špeha podle jeho chůze, ale jenom zezadu. Do MI5 přicházela záplava udání: agenti vkládali jed do zmrzliny, nechávali na telegrafních sloupech značky, kterými se měly řídit invazní jednotky, dávali drogy do cigaret a cvičili chovance psychiatrických ústavů jako sebevražedné útočníky. Když se na ostrově Eilean Mor na skotských Hebridách splašilo šest krav, bylo to okamžitě připsáno na vrub tajné nepřátelské aktivitě. To, že tyto špiony nebylo vidět, bylo jen důkazem toho, jak jsou rafinovaní. Podezřelí byli dokonce i holubi, neboť panovalo obecné přesvědčení, že nepřátelští agenti mají tajné holubníky, které využívají k zasílání zpráv do Německa.

Tyto zprávy byly podle Liddella „haraburdí“, ale podezření, že Německo do Británie vysílá své špiony, se zakládalo na pravdě. V čer-

venci 1940 se v Kielu konala porada abwehru, kterou navštívili nejvyšší zpravodajští důstojníci Německa. Byl na ní sestaven plán (zvaný operace Lena podle manželky jednoho vysokého důstojníka abwehru), na jehož základě se naverbovaly a vycvičily desítky špehů, kteří měli být přepraveni do Británie, kde měli provádět sabotážní operace, infiltrovat britskou společnost a sbírat informace o vojácích, letištích, civilní morálce a čemkoli, co mohlo pomoci při německé invazi. Němečtí agenti začali být vysíláni do Británie: na lodích, ponorkách či leteckými výsady. Někteří, jako Popov, přijeli legálně nebo jako uprchlíci. Mezi zářím až listopadem 1940 bylo do Británie přepraveno okolo dvaceti špiónů. Pět Němců, jinak Nizozemci, Skandinávci, Kubánci, Švýcar, Belgičan, Španěl a Čechoslovák. Ani náhodou to nebyli oni superagenti, před kterými se Britové třáslí. Většinou byli špatně vycvičení a vyděšení, jiní vůbec nemluvili anglicky, další měli jen povrchní znalosti o zemi, do které se měli infiltrovat. Nevypadali jako vaši sousedé – vypadali jako špehové. Pouze pár z nich byli přesvědčení nacisté. Zbytek byl motivován různě, chamtivostí, dobrodružstvím, strachem, hloupostí a vydíráním. Patřilo mezi ně několik zločinců, duševně zaostalých lidí a alkoholiků. Podle zprávy MI5 „velká část z nich trpí pohlavními chorobami“. Někteří se oportunisticky přihlásili ke špiónáži proti Británii s úmyslem defektovat. Jiní byli od začátku antifašisté. Tato pestrá směsice měla společně jen jedno – všichni byli zneškodnění.

Zachycení nepřátelských špiónů

Tar Robertson

SOUKROMÁ SBÍRKA

bylo mnohem snadnější, když kryptologové v Bletchley Parku, britském dešifrovacím středisku v Buckinghamshiru, rozluštili šifru abwehru a začali číst nejutajovanější německé zprávy. Rozluštění německého šifrovacího stroje Enigma bylo největším zpravodajským triumfem této

a možná i všech válek vůbec. Britové se dostali k informačnímu zlatému dolu, který byl označován jako „Ultra“ nebo „Most Secret Sources“ (MSS) a který byl strážěn zárlivěji než jakékoli jiné válečné tajemství. S přístupem ke zprávám mezi Berlínem a stanicemi abwehru mohli Britové od konce roku 1940 sledovat německé zpravodajské operace a příslušně na ně reagovat. Díky zprávám z Bletchley Parku byli tito nekompetentní a nápadní vyzvědači snadnou kořistí. Po zatčení byli odvezeni do tajného válečného výslechového centra v Latchmere House v Richmondu, kterému velel kapitán (později plukovník) Robin Stephens.

Stephens přezdívaný kvůli monoklu na pravém oku Cínové oko byl xenofobní, vulgární, manipulativní, nemilosrdný a výkonný. Špehové byli podrobeni intenzivním výslechům, při nichž byly používány všechny možné metody, jak zjistit pravdu, kromě fyzického násilí. Ti, kteří byli považováni za nevhodné pro roli dvojíých agentů, byli buďto uvězněni, nebo popraveni. Ostatní, malá menšina, dostali na vybranou: pracovat pro Británii a proti Německu nebo skončit na popravišti. „Jste ztraceni, ale existuje možnost, jak si můžete zachránit život,“ řekl Cínové oko. Byla to velmi účinná metoda. Z pětadvaceti německých špehů vyslaných mezi 3. zářím až 12. listopadem 1940 do Británie, byli všichni až na jednoho pochyťáni (jediný, který unikl, se sám zastřelil); pět jich bylo popraveno, patnáct uvězněno a čtyři se stali dvojíými agenty. To byly první prvky postupně se rozrůstající dezinformační armády.

Této rodící se síle velel důstojník Thomas Argyll Robertson známý jako Tommy, nebo obvykleji Tar podle iniciál. Zpravodajští důstojníci jsou běžně považováni za fanatické, prohnané a děs nahánějící lidi. Tar Robertson takový na první pohled nebyl. Tento syn skotského bankéře byl veselý a přívětivý a měl smysl pro humor a sebeironii. Neví se, zda někdy četl nějakou knihu. Jako mladý muž měl podle jednoho příbuzného „takřka sebevražedný sklon pro večírky od rána do noci, hezké ženy a rychlá auta“. Tyto nákladné koníčky ho přivedly do armádního pluku

Seaforth Highlanders, když mu došly peníze. Chvilí pracoval v bankovníctví, ale roku 1933 byl z protekce přijat do MI5. Zachoval si vojenské způsoby a kostkované armádní kalhoty, díky nimž se mu říkalo „Passion Pants“. Měl vystupování „dokonalého důstojníka, kterého by mohl hrát Ronald Colman“, což byl anglický herec. Měl „přátelské oči a uměl se prosadit“. Jeho rodina ho považovala za „nic moc“. Jakmile se dostal do MI5, projevil svůj talent pro vysedávání po hospodách a sbírání klepů. Podle jednoho z kolegů byl „velmi sympatický a pohledný“, „s šarmem, který otvíral mnohé zavřené dveře“ a „jiskrami v očích“, které prozrazovaly velkou sebedůvěru. Za touto přívětivostí a „veselým smíchem“ se skrývala osobnost žulového odhodlání a bezohledné energie. Hugh Trevor-Roper považoval své kolegy z tajné služby za „většinou hodně hloupé – někteří z nich byli vyloženě hloupí“. Ale Tara měl za „opravdového génia“, neboť měl zvláštní talent pro pochopení charakteru člověka a instinktivně poznal, když ho někdo vodil za nos. Robertson uměl lépe než kdokoli jiný v britské rozvědce rozeznat lež – a proto také věděl i to, jak ji pronést.

Britská tajná služba měla tradičně úzkostlivý přístup k dvojitým agentům a praxi „obracení“ zachycených špiónů a jejich využívání k dezinformacím považovala za mírně pochybnou. Tito lidé byli označováni jako „*agents doubles*“ – francouzsky, jako by to mělo podtrhnout skutečnost, že jsou typičtí pro kontinentální Evropu. Před válkou MI5 získala pouze jediného skutečně významného dvojitého agenta. Tento experiment málem skončil katastrofou. Arthur Owens byl velšský elektrikář s „prohnaným pohledem“, který začal špehovat pro MI6 po své návštěvě německých loděnic. Kontaktoval se také s abwehrem, který mu dal za úkol získání radikálních velšských nacionalistů pro sabotážní operace. (To byla první ukáзка podivného, ale pevného přesvědčení abwehru, že ve velšských údolích se to jen hemží militantními separatisty, kteří čekají na to, až budou moci s pomocí nacistů povstat proti svým anglickým utlačovatelům). Potom se z něj stal dvojitý agent, když souhlasil s tím, že bude pracovat proti Němcům. Tar se stal jeho řídicím důstojníkem a Owens získal krycí jméno Snow (částečný anagram

jeho příjmení). Tar však dospěl k názoru, že tento „hloupý malý muž dělá idiotské věci v nevhodný čas“ a že sice hraje na obě strany, ale neefektivně. Celá záležitost byla uložena k ledu, hlavně proto, že Owens byl fantasta, jehož mozek nepracoval „podle logických linií“. Snow však pomohl Bletchley Parku rozluštit šifru abwehru, poskytl užitečná vodítka pro vystopování dalších německých agentů a podle Dicka Whitea, Liddelova zástupce, „nás zachránil před naprostou temnotou, pokud jde o německou špionáž“. Navíc Robertson poznal, jak nestálý, problémový, a přesto cenný může být dvojitý agent.

Právě Tar pochopil, že pouhé chycení a uvěznění nebo poprava nepřátelského špiona je jako válečný akt uspokojující, ale nemá to dlouhodobý efekt. Tar nechtěl německé agenty zachránit před šibenicí z nějaké útloučnosti: byla to chladná kalkulace. To, na co se agentů ptali jejich němečtí nadřízení, mohlo ukázat, co všechno abwehr neví. A především, pokud by Němci věřili, že mají v Británii funkční špionážní síť, nemuseli by pak posílat další lidi. Pokud by abwehr měl za to, že jeho špioni jsou živí a na svobodě a že mohou pracovat, otevíralo by to dveře pro dialog a dezinformace. Živý špion byl užitečnější než mrtvý, přestože také dělal více potíží. A tak byla jako součást Liddelova oddělení B založena sekce B1A, které šéfoval Tar Robertson.

První adepti vybraní pro role dvojitých agentů byli, jak se ukázalo, k ničemu. Georges Graf (s krycím jménem „Giraffe“, což byla další slovní hříčka) byl občan Československa, který sloužil ve francouzské armádě, než byl abwehrem vyslán do Británie. Karsthoff o něm pověděl Popovovi, takže Němci mu očividně důvěřovali. A Popovova ochota ho prozradit Britům, aniž by věděl, že Graf už je dvojitý agent, byla potvrzením toho, že Popov s Brity hraje poctivou hru. Kurt Goose (samozřejmě s krycím jménem „Gander“) přistál v říjnu s padákem. Měl ovšem pouze jednosměrnou vysílačku a nebyl schopen přijímat zprávy od svých nadřízených, takže jeho využití bylo omezené. Tak

* Anglicky houser, pozn. překl.

jako Giraffe přestal být využíván. Větší zájem vzbudili dva Skandinávci, kteří byli vycvičeni společně na hamburské pobočce abwehru: Gøsta Caroli, švédský novinář, který přišel o spoustu peněz na farmě se stříbrnými liškami u Uppsaly, a dánský fašista Wulf Schmidt. Caroli přistál v kraji Northamptonshire v noci 6. září 1940. Bylo to tvrdé přistání, následně se schoval do příkopu, aby se tam vyspal, protože utrpěl otřes mozku. Jeden zemědělský dělník však viděl jeho nohy, které mu trčely z křoví. Měl u sebe vysílačku, 200 liber a nabitou pistoli. Schmidt přistál o dva týdny později, vyvrtil si kotník a dokulhal do vesnice Willingham v Cambridgeshiru v elegantním modrém obleku, ale s neklamným cizím přízvukem. Rychle byl zatčen.

Přestože Cínové oko Stephens považoval Caroliho za fanatického nacistu, Caroli souhlasil, že bude spolupracovat, pokud Schmidta nechají naživu. Schmidt byl krutě, ale účinně manipulován. Bylo mu řečeno, že jeho přítel ho zradil. Rozčílil se, všechno řekl a souhlasil s tím, že bude pracovat pro Brity. Caroli dostal krycí jméno „Summer“, ale měl své pochybnosti. Jednoho večera v takzvaném bezpečném domě v Hinxtonu u Cambridge se Caroli připlížil za svého strážce, který si vykládal pasións, a pokusil se ho uškrtnout za pomoci kusu provazu. Když se mu to nepodařilo, omluvil se, přivázal toho muže k židli a utekl s plechovkou sardinek, pomerančem a velkou plátěnou kánoí. Potom ukradl motorku a pomalu se vydal k pobřeží, přičemž kánoi držel na hlavě. Chtěl dopádat do Nizozemska. Jeden cestář pověděl policii, že na Pampisford Road spadl muž s kánoí z motorky a že „mu pomohl hodit kánoi přes živý plot“. Caroli byl zatčen u Ely. Kvůli své nespolehlivosti byl označen za nevhodného pro práci dvojitého agenta a do konce války byl ve vězení. Po počátečním odporu byl Schmidt mnohem ochotnější ke kooperaci a dostal krycí jméno „Tate“, protože Robertson si myslel, že vypadá jako komik Harry Tate. Byl ve službě vůbec nejdéle ze všech dvojitých agentů.

Při práci s dvojitými agenty Tar dospěl k přesvědčení, že to vyžaduje značnou péči. „Dvojitý agent je ošidný zákazník a potřebuje ten nejpečlivější dohled. Je třeba sledovat jeho nálady.“ Tito nevypočíta-

telní lidé měli až alarmující sklon ke zradě. „Kdyby se někomu z nich podařilo uprchnout a zkontaktovat Němce,“ psal Robertson, „všechno by šlo k čertu.“ Pokud by došlo k německému vyloštění a existovalo by nebezpečí, že dvojité agenti padnou do nepřátelských rukou, byli by „likvidováni“. Robertson byl na svou skupinu dvojitých agentů hrdý. Ale neváhal by je zabít, když by musel.

Duško Popov byl tedy v recepci hotelu Savoy přivítán usmívajícím se Tarem Robertsonem do nově založeného klubu. Nový dvojitý agent dostal krycí jméno „Skoot“, což byla narážka na jeho příjmení.* (Podle válečných předpisů agentovo krycí jméno neboli *nom de guerre* nesmělo obsahovat žádnou narážku na jeho skutečné jméno. Robertson tento předpis s chutí a konzistentně ignoroval a vytvořil vlastní pravidlo: každé krycí jméno musí obsahovat žert, slovní hříčku nebo narážku.) Tar již o svém novém agentovi věděl dost na to, aby si uvědomil, že cela v Campu 020 a Stephensovy výslechy nejsou nutné ani záhodné. Namísto toho byl Popov ubytován v útulném pokoji v Savoyi, kde si ho Robertson a jeho kolegové vyslechli: hovořil o svém setkání s Johnnym Jebsemem, s Müntzingerem, s von Karsthoffem v Lisabonu, o von Karsthoffově dotazníku a jeho instrukcích ohledně tajného inkoustu.

Popov odpovídal upřímně a otevřeně a jeho příběh byl potvrzen informacemi z „Most Secret Sources“. Neměl žádné finanční požadavky a zdálo se, že chce pro Británii pracovat pod vlivem svého anti-fašismu a touhy po dobrodružství. Na Tara udělal dojem. „Mám pocit, že jsme na dobré cestě.“ Jako obchodník z neutrální země mohl Popov neomezeně cestovat mezi Londýnem a Lisabonem a udržovat přímý, osobní kontakt se svým nadřízeným z abwehru. Němci byli podle všeho „posedlí myšlenkou, že má velký okruh přátel a známých v Anglii“, přestože tam ve skutečnosti nikoho neznal. „Bude nutné mu dodat jména údajných přátel.“

* *To pop off* neboli *to scoot*, česky zmizet, pozn. překl.

Po čtyřech dnech dospěl Tar k přesvědčení, že mladý, bezstarostný Srb to myslí upřímně a je ochoten riskovat život. „Skoot na nás všechny zapůsobil mimořádně příznivě. Je otevřený a nemáme pochybnosti o tom, že nám řekl pravdu.“ Na radě bylo drobné ocenění a Tar věděl přesně, co Skoota potěší: na Štědrý večer roku 1940 MI5 uspořádala tu nejextravagantnější party, jaká jen v bombardovaném Londýně byla možná.

Popovovi při tom dělal společnost Courtney Young, poddůstojník v sekci B. Začali lukulskými hody s Robertsonem v restauraci Quaglino. Zbytek odpoledne strávili u kulečníku v klubu Lansdowne, kde pivo teklo proudem. Večer se přesunuli na sherry v klubu Universities, načež se vydali na večeri do Savoye. Young tehdy navrhl, aby si šli zatancovat do klubu Suivi, kde se setkali se dvěma mladými, přitažlivými ženami, s nimiž tančili celou noc. Ty také dodala MI5. Skoot „byl očividně potěšen jejich zájmem“, hlásil Young, který měl problém udržet s Popovovým hýřením krok. „Užíval si naplno a zapojil se do obvyklých vánočních výtržností, řádně posílen šampaňským.“ Ráno se oba vrátili do Savoye „v podroušeném stavu“.

Aby si udržel důvěru Němců, musel agent Skoot svým nadřízeným dodávat pravdivé, ale neškodné informace, kterým se ve zpravodajském žargonu říká „krmivo pro kuřata“ – hutné a objemné, ale bez skutečné výživné hodnoty. Potřeboval také přesvědčivé krytí. Proto se Tar obrátil na Ewena Montagua, důstojníka námořní rozvědky, který později vymyslel operaci Mincemeat. Montagu byl zámožný a měl konexe. A byl to také náruživý jachtař – právě ten typ člověk, s jakým se podle německých představ měl Duško Popov přátelit. Setkali se v baru v Savoyi, kde Montagu předal Popovovi spoustu pravdivých, nedůležitých informací o námořních otázkách, které se k Němcům mohly dostat bez nebezpečí, a pár nepříliš významných nepravdivých informací, včetně tvrzení, že britské obchodní konvoje budou v budoucnu doprovázeny vždy alespoň jednou ponorkou. To mohlo na chvíli odstrašit německé vlčí smečky. Než se rozloučili, předal

Montagu Popovovi ručně psanou zprávu, aby Němcům dokázal, že se setkal s nakloněným a indiskrétním námořním důstojníkem. „Jsem rád, že jsem se s vámi setkal,“ napsal Montagu. „Je hezké, že se člověk v těchto smutných časech může setkat s někým, kdo je také takový blázen do jachtařství.“ Na otázku, které britské osobnosti jsou v opozici vůči Churchillovi, měl uvést lordy Brocketa, Lymingtona a Londonderryho jako „jednoznačné přívržence frakce, která byla ochotna akceptovat mírovou dohodu s Německem“. Tito tři aristokrati byli obecně podezříváni z proněmeckých sympatií, a tak jejich vyjmenování nemohlo způsobit žádnou škodu, protože Němci už o nich určitě věděli.

Montagu byl Popovem nadšen. „Je to okouzující osobnost a velmi by mě překvapilo, kdyby s námi nehrál férovou hru,“ řekl Tarovi. „Doufám, že jeho setkání se mnou bude základem pro další spolupráci, která uspokojí jeho německé nadřízené. Myslím, že na první návštěvu Anglie byly mé informace, které jsem mu dodal, dostatečné.“

Dne 2. ledna 1941 byl založen Výbor XX, který měl dohlížet na systém Double Cross. To bylo první a jediné vládní oddělení označené římskými číslicemi. Bylo založeno pro koordinaci práce s dvojími agenty a pro dodávání krmiva pro kuřata, aby tito špehové působili důvěryhodně. Předsedou tohoto výboru byl John Masterman, historik z Oxfordu, který psal detektivky a sportoval. Výbor zahrnoval ředitele zpravodajských služeb pozemních sil, námořnictva a RAF a zástupce MI5, MI6, Home Forces a Home Defence. Zatímco Robertson a příslušní důstojníci B1A měli řídit každodenní činnost dvojíých agentů, výbor XX byl odpovědný za celkovou strategii a za přípravu směsi neškodných pravd, polopravd a nezejistitelných nepravd, která pak byla dodávána nepříteli. Výbor se až do konce války setkával každé úterý odpoledne v sídle MI5 na St James Street 58. Podle Mastermana „Giraffe přestal fungovat kvůli nedostatku výživy“. To už se žádnému dalšímu dvojitému agentovi nestalo.

Členové výboru o něm mluvili jako o „klubu“ a Masterman ho skutečně zorganizoval po vzoru kriketového klubu. „Řízení týmu dvojitých agentů se podobá řízení kriketového klubu,“ napsal a jako prvotřídní hráč kriketu k věci přistupoval jako k „dobře trénovanému a spolehlivému kriketovému mančaftu“. Masterman byl chladný a očividně neměl zájem o sex. Ale s kriketem to bylo jinak. „Kriket byl mou největší vášní,“ napsal. Přemýšlel o špionáži jako o kriketovém zápase s tím, že „někteří hráči vyžadují důkladný trénink, než mohou být nasazeni do zápasu“. Vztah mezi kriketem (nejangličtější ze všech sportů) a špionáží (v níž Britové vždy excelovali) je hluboký a unikátní. Kouzlo této hry přitahuje právě ty, kdo jsou fascinováni tajnými světy rozvědky a kontrarozvědky – je to komplikovaná zkouška mozku a fyzické síly, poctivá hra prošpikovaná triky, hraná s gentlemanskými způsoby a závislá na přesném vygradování tělesné stránky a psychiky. Někteří z nejslavnějších britských špěhů byli hráči kriketu nebo nadšenci této hry. Hitler kriket také hrál, ale jen jednou. V roce 1930 se objevila zpráva, že když za první světové války viděl v jižním Německu britské válečné zajatce, zeptal se jich, zda by ho „nezasvětili do tajemství naší národní hry“. Pak se hrál zápas proti Hitlerovu týmu, ve kterém Hitler prohlásil, že pravidla by se měla změnit. „Neměly by se používat chrániče“ a míček by měl být „větší a tvrdší“. Hitler nemohl pochopit detaily takové hry, neboť uvažoval pouze v pojmech jako rychlost, divadlo, násilí. Kriket byl ideální sport, podle něhož se dala stavět organizace zaměřená na oklamání Führera.

Tar Robertson byl nadprůměrný hráč kriketu a jeho specialitou byl „vrtěný, záměrně pomalý hod levou rukou“. Jakmile shromáždil svůj tým, Masterman začal přemýšlet, jak by mohl „ovládnout pole při rozhodujícím utkání“ proti německé špionáži. „Hlavním problémem bylo to, že jsme nevěděli, kdy k tomuto rozhodujícímu utkání dojde.“ Trvalo mnoho měsíců, než byli hráči z Dvojitého kříže připraveni k zápasu, ale Masterman věděl, že v Duško Popovovi našel mimořádně talentovaného pálkaře.

V den, kdy byl vytvořen Výbor XX, vzal Tar svého nového chráněnce na oběd a prošli si to, co měl Skoot povědět Němcům. O dvacet čtyři hodin později byl Skoot na palubě letadla směřujícího do Lisabonu. „Máme v něm nového, velmi kvalitního agenta,“ hlásil Tar, který si byl jist, že pouhá síla Popovovy osobnosti jej ochrání. Pokud měl Tar pravdu, pak agent Skoot mohl pomoci vyhrát válku. Pokud ne, byl Duško Popov fakticky mrtvý.

3

ROMAN A KOČKA

ROMAN CZERNIAWSKI, DROBNÝ POLSKÝ ŠPION, PŘISTÁL ráno 8. listopadu 1941 na území okupované Francie. Přistál v dešti, na melounovém poli u Tours. Když se v přečpaném autobusu vydal do Paříže, s baretem a přšipláštěm, pomyslel si: „Přemýšlel jsem, jestli si tam někdo dokáže představit, že jsem večeřel v Anglii.“

Když dorazil mezi své spolupracovníky, oznámil, že uspořádají oslavu. Na 16. listopad připadalo první výročí založení sítě Interallié a měli být na co hrdí: měli padesát agentů, přičemž každý měl dva nebo tři důvěrníky, dosud zaslali devadesát sedm zpráva „s kompletní operační strukturou německých sil“.

Šéfové této sítě se shromáždili v bytě na Montmartru – Roman, Mathilde Carréová, Renée Borniová a Maurice Wlodarczyk, bývalý radista polského námořnictva, který pracoval jako spojař. Pojedli chlebičky a zapili to šampaňským, které Czerniawski sehnal na černém trhu. V 8 hodin večer se shromáždili u rádia a poslouchali BBC. Šéf každé

sekce Interallié čekal na své instrukce. V 8.15 hlasatel BBC pustil úryvek jedné francouzské vlastenecké skladby, načež oznámil: „Hodně štěstí naší rodině ve Francii při příležitosti jubilea.“ Připili si a Maurice poslal do Londýna zprávu: „Proti Němcům vždy a všude. *Vive la liberté!*“

Ostatní odešli. Czerniawski, již pod vlivem alkoholu, viděl, že jejich práce se na jeho lidech projevila. Především Mathilde byla „přepřacovaná a očividně unavená“. Jako spoluzakladatelka sítě byla rozčilená tím, že Czerniawski dostal řád *Virtuti Militari*, zatímco její práce oceněna nebyla. Následující noci Roman a Renée Borniová povečeřeli ve své oblíbené restauraci. Czerniawski poprosil kapelu, aby zahrála „Gloomy Sunday“, známé též jako „The Hungarian Suicide Song“, což byl tehdejší hit Billie Holidayové. „Proč zrovna toto?“ zeptala se Renée. „Je to tak smutné.“ Když šli domů, Roman si na ulici všiml muže v nepromokavém plášti, jehož tvář byla skryta za deštníkem. Pokusil se vybavit si ten povědomý obličej. „Asi jsem unavený,“ pomyslel si.

Czerniawski spal, když se ozvala rána z brokovnice a do jeho ložnice vtrhlo gestapo. Renée křičela. „Rozsvítili světlo a já jsem před sebou uviděl muže v koženém plášti a baretu s revolverem v ruce.“ Nyní ho poznal: byl to Hugo Bleicher, nejobávanější německý kontrašpionážní důstojník v Paříži. „Měl inteligentní tvář,“ vzpomínal Roman, s očima, které měly „pronikavý pohled, ale nebyly násilné“. Odvedli ho do čekacího auta a jeli přímo do hotelu Edward VII., což byla centrála gestapa. „Kdybych jen mohl varovat Mathilde,“ řekl si tehdy Roman.

Mathilde Carréová se vrátila z ranní procházky a uviděla, že dveře jsou vyražené. V tom okamžiku se vedle ní objevil urostlý důstojník gestapa. Byla kupodivu klidná, když ji odváděli. „Byla to velká hra a toho dne jsem prohrála. Ale jsem dobrý hráč,“ pomyslela si tehdy.

Sít Interallié, která byla budována s takovým úsilím, byla zničena během několika dnů kvůli „obyčejnému udání, které vyplývalo z osobní zášti“.

Hugo Keiffer, bývalý letec s pověstí „šejdíře“ pašoval zprávy z Británie do Francie na rybářských lodích v Normandii. Jedna z jeho infor-

mátorek, jistá Madame Denbiéová, ho udala, protože s ní prý odmítl spát. Po mučení prozradil jméno svého kontaktu v síti, Poláka jménem Krotki, který zase přivedl gestapo do bytu na Montmartru. Když Bleicher vtrhl do Czerniawského ložnice, neznal ani jméno muže, kterého zatýkal.

Mathilde Carréová byla přivezena do hotelu Edward VII. a hned se zhroutila. „Cítila jsem se jako zvíře chycené před svítícím reflektorem,“ vzpomínala. Hugo Bleicher jí nabídl obchod. Ostatní vysoce postavení členové sítě se již přiznali, lhal, a udali ji. „Spáchala jste dost zločinů na to, abyste byla několikrát zastřelena.“ Nabídl jí volbu mezi kolaborací a smrtí, přičemž ji varoval: „Pokud se mě pokusíte obelstít, budete okamžitě zastřelena bez soudu.“ Podal jí hrnek s náhražkovou kávou. Kdyby souhlasila, dostávala by 6 tisíc franků měsíčně. „Velká Británie nutí lidi, aby pro ni dřeli, a ani je pořádně neplatí,“ dodal kysele. Za první světové války byl vyslán jako zvěd za nepřátelské linie v britské uniformě, jenže ho chytili. Dva roky byl v britském zajetí a, jak tvrdil, Britové s ním zacházeli nehumánně, „nejenže jsem měl pouta na ruku, ale i na nohou“. Bleicher Británii nenáviděl.

Mathilde trvalo rozhodnutí deset minut. Později na něj hleděla jako na „největší zbabělost ve svém životě“. Byla to však „ryze biologická“ reakce stimulovaná pudem sebezáchovy: „získání Bleicherovy důvěry se zdálo být nejjistějším prostředkem k tomu, jak jednoho dne dostat šanci na útěk.“ Na ono ráno už měla Mathilde domluvenou schůzku s jedním agentem v restauraci Pam Pam. Bleicher jí řekl, že tam má jít. „Musíte se chovat normálně. Závisí na tom váš život a vaše svoboda.“ Agent byl zatčen, hned jak vešel do kavárny.

Potom Bleicher vzal Mathilde na oběd. „Vidíte, jak je to snadné,“ řekl. Neschopná jíst na sebe pohlédla v zrcadle a povšimla si „podivně uštvaneho výrazu v mých očích“. Začala Bleicherovi dodávat jména a její někdejší druhové byli jeden po druhém zatčeni: Madame Gaby v La Palette, radista Maurice, kurýr „Rapide“. Někteří se zhroutili a udali ostatní. „Několik mužů se zachovalo statečně, ale chrabřejší byly ženy,“

později napsal Czerniawski. Týden po prvních zatčeních bylo v rukou gestapa více než šedesát agentů a důvěrníků Interallié. Mathilde odhalila všechny aspekty sítě, kterou sama pomáhala budovat. Bylo toho dost na to, aby byl Roman Czerniawski několikrát popraven.

Bleicher byl nadšený. Někdo jiný by síť zničil a zabil všechny její členy, ale Bleicher byl inteligentní. Údajně pro její bezpečí Mathilde přestěhoval do svého domu, velké vily na elegantním předměstí Saint Germain en Laye. „Rozhodli jsme se, že budeme zprávy z Interallié posílat dál,“ řekl jí. „Chceme s Brity rozehrát rafinovanou hru. Informujeme je, že Armand (Roman Czerniawski) a Violette (Renée Borniová) byli zatčeni, ale vy ve zprávě zdůrazníte, že jste zachránila třetí vysílačku a budete dál pokračovat se svými agenty. Nikdo v síti neví, že jste v našich rukou.“ Toto byla německá verze Dvojitého kříže.

Mathilde tvrdila, že Bleicher s ní v těchto týdnech jednal s dokonalou zdvořilostí. Tento kavalír a abstinent jí po večerech hrál na klavír. Brzy se z nich stali milenci. Později se to Mathilde svým květnatým slohem pokoušela vysvětlit: „Ucítila jsem ledový dech smrti a náhle jsem se ocitla ve vřelém náručí. Nenáviděla jsem se za tuto slabost a kvůli tomuto pokoření má nenávisť k Němcům ještě vzrostla.“

V hotelu Edward VII. byl Roman Czerniawski podroben vysilujícímu vyslýchání, ale ne násilí. Hugovi Bleicherovi neřekl nic. Nejvíc ho rozčiloval malý, tlustý důstojník gestapa, který si potřel ruce lepidlem, když Roman vešel dovnitř, a „začal se spokojeně smát“. Polák si myslel, že bude mučen a poté popraven. Namísto toho byl přesunut do vězení ve Fresnes na jih od Paříže, kde ho nechali ve vlhké cele.

Czerniawski byl ve vězení šest týdnů a divil se, že je ještě naživu, když se dozvěděl o zradě Mathilde Carréové. Byl vyslýchán „drsně, ale ne brutálně“, nemohl chodit ven a krmili ho zbytky, ale ani se ho nedotkli. V cele měl německé a vichystické noviny, které předpovídaly brzké nacistické vítězství. Čas od času se objevil Bleicher, ale namísto vyhrožování mu lichotil a poznamenal, že organizace Interallié na něj udě-

lala dojem a že velmi vysoce hodnotí „úplnost záznamů, které našli v jejím sídle“.

Roman nevěděl, co si má myslet o tomto narudlém člověku s tlustými brýlemi, který „ačkoli byl inteligentní a duchapřítomný, se stále chvástal“. Rozčilovalo ho, když viděl, že tento Němec nosí *jeho* pulovr ukradený z jeho bytu, ale musel přiznat, že na tomto důstojníkovi abwehru je cosi fascinujícího. „Je velmi schopný a nápaditý a je to odborník na řízení dvojitých agentů,“ poznamenal. „A je velmi ambiciózní.“

Jednoho rána se v Czerniawského cele objevila Renée Borniová, doprovázená strážným. To poslední, co si z ní pamatoval, byly její „vyděšené oči“, když byla odvedena z bytu na Montmartru. Renée mu rychle řekla to, co jí pověděli její věznitelé: že Mathilde „všechno řekla“, že Interallié byla zničena. Přesto „Němci velmi obdivují naše metody,“ dodala a radila mu, aby „využil těchto příhodných okolností“. Renée byla dozajista volavka, ať už vědomě či nikoli. První Czerniawského reakcí bylo to, že se pokusil vysvětlit si zradu Mathilde. „Je možné, že jednala pod nátlakem,“ pomyslel si. „V této sféře není možné aplikovat nějaká pravidla ohledně důvěry v jednotlivce. Jedinou hodnotou je charakter člověka, jeho odpor v kritických chvílích a jeho loajalita vůči ideálům.“ O mnoho let později stále uvažoval o jejím i svém chování.

Jeho morálka se po návštěvě Renée zlepšila. Jelikož se obával násilného vyslýchání, přemýšlel o sebevraždě, ale nyní se opět věnoval konspiraci, což byla jeho oblíbená aktivita. Jak prohlásil jeden z jeho nadřízených, „popravčí četa v jeho grandiózních a dramatických myšlenkách neměla místo“. Renée mu při své návštěvě předestřela, jak se z té šlamastyky dostat. Přesně o to také Bleicherovi šlo.

Dne 29. listopadu Roman Czerniawski předal svým věznitelům dopis adresovaný generálu Otto von Stülpnagelovi, veliteli německých sil ve Francii. Jeho nestydatost byla udivující i na Czerniawského: „Ke spolupráci, která by mi mohla být navržena, může dojít, jen pokud budu přesvědčen, že pracuji pro blaho polského národa,“ napsal

von Stülpnagelovi. „Jsem ochoten diskutovat o spolupráci, pouze pokud německý stát plánuje obnovu práv polského státu. K takovéto diskusi žádám důstojníka generálního štábu, který zná tyto problémy a který je pověřen o nich se mnou mluvit.“

Ve skutečnosti Czerniawského o spolupráci nikdo nepožádal. Tuto nabídku učinil sám, ovšem takovým způsobem, že to vyznívalo, že ji přijímá.

Následujícího dne do cely přišel muž v uniformě plukovníka a zasalutoval. Czerniawski se uklonil. Jeho návštěvníkem byl muž středního věku „s velkou bradou, hustými šedými vlasy a inteligentním výrazem ve tváři“. Představil se jako Oscar Reile, náčelník kontrašpionážního oddělení pařížské pobočky abwehru. Czerniawski si povšiml jeho „přetěných“ nehtů. Toto byl vyjednávač, parlamentář, ne pobuda.

Reile bez dlouhých úvodů začal historií národního socialismu. Tvrdil, že nacisté jsou noví Římané. Führer si nepřejí útlak Polska a pouze chtěl polskou podporu proti bolševickému nebezpečí na východě. „Neodepíráme polskému národu jeho práva, ale žádáme o kooperaci.“ Odmítáním Němců se Poláci, jako například Czerniawski, vzpírají přirozenému toku dějin. „Spojili jste se na jedné straně s židokapitalistickou Anglií a na straně druhé s bolševickým Ruskem,“ pokračoval plukovník. „Když se přidáte k nám, přispějete k našemu programu, kterým Evropu naráz posuneme vpřed o několik století.“ Generál Sikorski podle něho vsadil na špatného koně. „Bez ohledu na vůli Polska jeho spolupráce s Velkou Británií pomůže pouze sobeckým cílům Velké Británie. Zdá se, že nejlepší řešení bude kulturní ochrana ze strany Německa, neboť německá kultura je vyšší než ta barbarská.“

Byl to mimořádný řečnický výkon, který prozrazoval „excelentní znalosti polských dějin“ a který byl ideálním apelem na polského, anti-komunistického vlastence, jenž byl oslaben hladem, ale krmen nacistickou propagandou, a jenž se bál, že jeho vlast by mohli ovládnout Sověti. Navíc hrál na strunu Czerniawského ješitnosti, když řekl, že jen on sám „může postavit polský národ po bok Německa“.

Tím začalo to, čemu Czerniawski říkal „válka nervů“. Později tvrdil, že pouze hrál svůj part a předstíral, že chce diskutovat o kolaboraci, „jako bych věřil jejich propagandě“, ačkoli to nebyla pravda. Byl však odhodlaný bojovat za Polsko, a proto se musel dostat z vězení. Když německý důstojník vstal a chtěl odejít, Czerniawski nedvojznačně poznamenal: „Podle mě nám Polákům Anglie lže...“

Když se o několik dnů později Oscar Reile vrátil, měl na sobě civilní šaty. Propagandistická přednáška pokračovala. „Němci jsou u bran Moskvy... ve válce s Anglií Německo dozajista zvítězí.“ Pokud se Roman Czerniawski postaví po bok Německa a přesvědčí své krajany, aby ho napodobili, „pomůže tím polskému národu“. Polák vzdorně odpověděl, že „za žádných okolností nebude pracovat proti svým krajanům“. Plukovník Reile se usmál.

Czerniawski napsal další dopis. „Budoucnost Polska leží v německých rukou, Britové pro nás nic neudělají a obětují nás ruskému barbarství,“ napsal. „Jsem připraven dát se k dispozici Německu a zároveň tak pomoci své vlasti, Polsku.“ Kdyby ho Němci propašovali do Británie, napsal, prováděl by tam špionáž ve prospěch Německa. Mohl by zjistit informace o britské výrobě letadel a tanků, o rozmístění jednotek „a především o přípravách a pravděpodobnosti druhé fronty“. Ve zkratce by „pro Německo dělal to, co ve Francii dělal proti němu“. Sliboval velké věci: „Shromáždím okolo sebe osoby nespokojené s aliancí s Británií a vytvořím mocnou pátou kolonu,“ která povstane „ve chvíli, kdy se Německo vylodí v Anglii“. Měl pouze dvě podmínky: „Že agenti Interallié, kteří s ním byli zatčeni, nebudou popraveni a po skončení války budou osvobozeni a že Německo po vítězství ve válce pomůže jeho zemi a lidu způsobem, který bude odpovídat práci, kterou pro Německo nepochybně vykoná.“

Mnohé z toho byly pozérské nesmysly, ale něco bylo míněno upřímně. Se znovu získanou sebedůvěrou věřil, že může jednat za Polsko a změnit průběh války. Reile připustil, že to byla „mimořádně podivná situace: zajatý špeh si kladl podmínky“.

Tento dopis měl okamžitý efekt. V Czerniawského cele se objevili dva noví němečtí důstojníci a „neobvykle slušným a přátelským způsobem vyjádřili potěšení z toho, že jsem si uvědomil, jaké blaho národní socialismus přinesl „Nové Evropě““. Pokud by Czerniawski mohl dokázat to, co slíbil, Německo by ho „velmi ocenilo“. Ale jak si mohou být jisti tím, že je nezradí? Polák odpověděl pobouřeně: „Řekl jsem jim, že svůj úkol mohu úspěšně splnit jen tehdy, když budu požívat jejich plné důvěry.“ Reile však věděl své, bylo mu jasné, že nemůže být závislý na slově někoho, kdo má takový talent pro lest. A tak Czerniawskému řekl, že jeho matka je v okupovaném Polsku, jeho bratr v německém zajateckém táboře, jeho milenka v nedaleké cele a desítky členů jeho sítě ve vězení. „Vaši druhové jsou v naší moci,“ řekl Reile. „Jistě víte, jaký je čeká trest, pokud soudy budou nuceny je potrestat za špionáž.“

Czerniawski odpověděl rozčileně: „Pokud pro vás budu pracovat, pak z ideologických důvodů. K pomstě nebude důvod.“ Němci však nemuseli vyslovit pohrůžku: kdyby je obelstil, jeho přátelé, kolegové a rodina by byli zabiti.

Dlouho si myslel, že ho čeká osud mučedníka, nyní však byl v sázce nejen jeho život. „Kdybych neuspěl, hněv Němců by neznal mezí,“ vzpomíná. „Věděl jsem, že osud mých někdejších kolegů je fakticky zpečetěn, ale teď šlo i o mou matku a bratra. Tentokrát už jsem nemohl udělat chybu.“

Odpoledne 14. července 1942 dva poddůstojníci gestapa vstoupili do jeho cely a nařídili mu, ať se obuje. Jeden byl malý a zavalitý, druhý vypadal drsně a prohnaně, „jako inteligentní boxer“. Czerniawski si chvíli myslel, že ho mají zabít. Vyvedli ho z vězení a dopravili ho do bytu na Rue Dufrenoy, kde už čekal plukovník Oscar Reile. Ten mu dal civilní šaty, falešné dokumenty, které mu zabavili při zatčení, 10 tisíc franků v potravinových kupónech a nějaké peníze, „aby se mohl jít ostříhat a oholit“. Reile mu poskytl instrukce: Czerniawski se přesune do neokupované Francie, obnoví kontakt s polským podzemím a pak se propašuje do Británie. Bleicher ho měl ve vichystické Francii hlídat,

pro jistotu. Czerniawski měl říct polské rozvědce, že Němcům vyklouzl, když ho převázeli mezi vězeními. „Ve vězení věděli o tom, že jsem unikl po cestě.“ Jeho nové německé krycí jméno znělo „Hubert“.

Canaris osobně schválil plán na získání Czerniawského s tím, že se mělo apelovat na jeho vlastenectví a že měl být vyslán do Británie. Reile si však byl plně vědom nebezpečí. „Angličané věděli, že Armand padl do našich rukou,“ napsal později. „Bylo jasné, že naši angličtí protějšci si budou myslet, že jsme ho na svobodu pustili my a že má tajné úkoly. Existovalo riziko, že nepřátelské tajné služby se nás potom pokusí dezinformovat.“ Reile si však byl jistý, že pokud mu Czerniawski začne dodávat lži, pozná to a dokáže rozeznat skutečné britské záměry tím, že bude číst Czerniawského zprávy „naopak“. „Kdyby se nás nepřítel pokusil dezinformovat, mohli bychom za jistých okolností získat důležité informace.“ Czerniawski nechtěl věřit svému „fantastickému“ štěstí. V holičství na Rue Pigalle si nechal oholit vous z vězení a pak se najedl v ruské restauraci. Když šel zpátky do bytu, čas od času se zastavil a rozhlížel se. Zdálo se mu, že ho nikdo nepronásleduje. Byl svobodný, svým způsobem.

4

NÁVNADA

ELVIRA DE LA FUENTE CHAUDOIROVÁ, ZNUDĚNÁ DÁMA z vyšších kruhů a čerstvá špionka, seděla u rulety v kasinu Cannes, když k ní přišel Francouz jménem Henri Chauvel, bohatý kolaborant, který ji pozval na večeři. Bez váhání nabídku přijala.

Několik týdnů strávila tím, že vyčkávala jako návnada v jižní Francii, kde trávila čas v kasinech a drahých restauracích, přičemž využívala své „kosmopolitní krytí společenské dívky pohybující se mezi smetánkou“, aniž by o ni německá rozvědka byť jen zakopla. Elvira popisuje „malou vrstvu bezcharakterních milionářů“, kteří si užívali v jižní Francii, zatímco okolo zuřila válka. „Ti lidé sehnali jakékoli jídlo, nosili drahé obleky a, přestože i pro ně platil zákaz tance, trávili noci v kasinech.“ Nic neměla radši než tanec a hazardní hry. Jelikož utratila peníze poskytnuté MI6, málem se zase zhroutila. Její život byl „rozhodně příjemnější než v bombardovaném Londýně“, ale začala se cítit provinile. „Cítila jsem, že dělám příliš málo na to, kolik do mě investoval Dan-

sey.“ Potřebovala, aby někdo šlápl na její plášť. Henri Chauvel se jí zdál jako ten pravý.

Z milionářů, kteří si na jaře 1941 užívali života v jižní Francii, byl jen málokdo tak bezcharakterní jako Chauvel, podnikatel, který zjistil, že spolupráce s Němci je nejjistější cestou, jak vydělat peníze. Vzal Elviru na večeři do hotelu Carlton, který vlastnil, a objednal jim šampaňské. Chauvel se „očividně koupal v penězích“. U baru bylo několik opilých mužů. Jeden se z nich vymykal. „Byl velmi vysoký a měl černé vlasy.“ Hovořil francouzsky, ale i z dálky Elvira poznala jeho silný německý přízvuk. „Zdálo se, že jsem ho zaujala. Celou dobu na mě hleděl,“ napsala. „Byl mladý a dobře vypadal.“ Zeptala se Chauvela, jestli ho zná.

„Seznámím vás, ale je to stejné prase jako ostatní,“ řekl Francouz dotčený jejím zájmem o jiného muže. Zeptala se ho na jméno, ale Chauvel jen pokrčil rameny. „Je to Göringův tajný agent a každý den si mění jméno.“

O několik dnů později Elvira v baru hotelu Miramar pila whisky, když se u ní objevil ten Němec. Uklonil se a představil se jí jako „Bibi“. Ve skutečnosti se jmenoval Helmut Bleil. Přijel do vichystické Francie v roce 1940 jako člen komise, která měla uskutečnit podmínky německo-francouzského příměří, ale jeho role ekonomického experta byla jen krytím. Tak jako Johnny Jebsen to byl tajný agent. Na rozdíl od Jebsena však neměl žádnou formální pozici v abwehru, jelikož byl „naverbován osobně Göringem“. Bibi objednal Elviře další drink a potom ji pozval na večeři „v jedné z nejdražších nelegálních restaurací“. Působil podivně, ale zaujal ji. Třásl se mu ruce a hodně pil, ale měl „elegantní chůzi“ a „očividně to byl gentleman“. Připadal jí nervózní. Elvira přemýšlela, jestli to není „komplexem méněcennosti“. Později se jí přiznal, že má strach, že ho „jako Němce sledují“ a že by ho na ulici mohli zastřelit maquisté.

Zprvu chtěl Bibi „hovořit o obyčejných věcech“. Když se ho zeptala, co dělá, „rozesmál se a řekl, že je přidělen k velvyslanectví v Madridu jako ekonomický odborník“. Dál to nerozebíral. Elvira mu pověděla, že

se rozešla s manželem a že přijela do Vichy navštívit své rodiče. Nenuceně poznamenala, že jí došly peníze a že se brzy vrátí do Anglie. Po večeri jí řekl, že by ji rád vzal do kasina. Přes jeho zvláštní kombinaci chvastounství a paranoie ho Elvira považovala za „příjemného člověka“.

Znovu se setkali následujícího večera a pak o den později. V jednu chvíli se smál a „užíval si všechno jako dítě“, v následujícím okamžiku upadl do alkoholické skleslosti a řekl: „Válka je tak hloupá a hrozná a Rusové jsou strašní. Pro Anglii a Německo by bylo mnohem rozumnější, kdyby se spojili proti Rusku.“

„Proč se vracíte do Anglie?“ zeptal se. „Lépe by vám bylo v Paříži. Londýn bude vystaven ještě intenzivnějšímu bombardování než dosud.“

Pak šel k věci, ovšem velmi váhavě. Jen tak poznamenal, že „jeho portugalský bankéř mu pověděl, že v Anglii se zrovna dají vydělat velké peníze“. Odmlčel se. „Mohli bychom společně dělat byznys.“ Elvira cítila, že to je „příležitost, jak si zasloužit svůj plat od SIS. A tak jsem nastražila uši“.

„Kolik žena jako vy potřebuje na to, aby si v Londýně dobře žila?“ zeptal se.

Pověděla mu, že by byla spokojená, kdyby to bylo „něco nad sto liber měsíčně“.

„To není moc,“ řekl Bibi, který vypadal, jako by se mu ulevilo. „A je snadné je vydělat.“

„Jak?“ zeptala se Elvira.

Pak spolu až do tří hodin ráno hovořili na opuštěném nábřeží. Bibi jí vysvětlil, že má „přátele“, kteří by ji velkoryse platili za informace politického, finančního a průmyslového rázu o Británii. „Po válce budou všichni velmi chudí, takže by si teď měli vydělat. To je to jediné, co je důležité.“ Ohledně toho, jak by ty informace měla získávat, byl „spíš mlžil“. Zatímco upřeně hleděl na moře, střízlivě řekl: „Budete si muset dávat setsakramentský pozor a nikomu o tom nesmíte říct. Protože pokud to uděláte, jako první za to zaplatíte vy.“ Ta slova byla cosi mezi varováním a výhrůžkou.

Během osmačtyřiceti hodin jí sdělil, že „jeho přátelé“ souhlasili se mzdou 100 liber měsíčně „pro začátek a příplatky za kvalitní informace“. Tyto peníze měly být vypláceny prostřednictvím švýcarských a portugalských účtů a měly být maskovány jako výživné od jejího bývalého manžela. Její krycí jméno znělo „Dorette“. Měla komunikovat za pomoci tajného inkoustu, což byl, jak řekl, „skvělý trik“, takže mohla psát, aniž by byla odhalena. Dopisy měly být zasílány buďto Chauvelovi v hotelu de Paris v Monte Carlu nebo na krycí adresu v Lisabonu. „Chceme jen fakta, ne názory nebo reakce...“

Skočila mu do řeči.

„Ale to je něco jiného než ‚malý byznys‘, o kterém jsme původně mluvili.“

„Je to jednoznačně mnohem zajímavější, a pokud budete úspěšná, bude to vaše životní transakce.“

O deset dnů později se vzrušený Bleil, pod vlivem alkoholu, setkal s Elvirou po poledni v parku v Cannes. „Vypadal nervózně a zeptal se mě, jestli si jsem jistá, že mě nikdo nesledoval.“ Potom si sáhl do kapsy a vytáhl lahvičku bezbarvé tekutiny. „Němci jsou nejlepší chemici na světě a toto je jejich nejnovější a nejlepší vynález.“ Elvira mu neřekla, že má v zavazadlech britský tajný inkoust. Vydali se do hotelu Majestic, kde Bleil objednal šampaňské.

„Vždy jednám intuitivně,“ řekl. „A cítím, že vám mohu důvěřovat. Pokud se spletu, zničí to mou kariéru.“

Elvira pocítila výčitky svědomí. Bibi byl možná opilý nacistický špion, ale v hloubi duše byl dítě a působil bezradně. „Bylo mi ho líto a skoro jsem si přála, abych se z toho celého mohla vyvléct. Ale potom jsem si řekla, že svou práci musím dělat pořádně a že nesmím být měkká.“

Bleilovi se chvěly ruce. Sáhl po láhvi, kterou si přinesl. „Nesmíte se o tom nikomu zmínit ani slovem,“ řekl a napil se.

Elvira jen odvětila: „Nemám chuť strávit zbytek války ve vězení.“

Lily Sergejevovou čekání rozčilovalo. Přihlásila se Němcům a chtěla pro ně pracovat, jenže Německo s odpovědí nijak nespěchalo. Dokonce i její pes Babs jako by cítil to napětí. Skoro rok čekala v Paříži, zatímco major Emile Kliemann, nominálně její nadřízený v abwehru, nechodil na schůzky, které si s ní domluvil. A když přišel, nadšeně s ní hovořil o jejích misích pro třetí říši, ale skutek utek. Plánoval, že by ji mohli vyslat do Sýrie, Austrálie nebo Dakaru, ale nic z toho nebylo. Kliemanna mnohem více zajímaly příjemné stránky pařížského života, a tak s ní probíral svůj milostný život. Byl doslova posedlý Yvonne Delidaiseovou, což podle Lily byla „hezká holka bez zásad“. Yvonne měla dlouhé rovné vlasy, modré oči a zvednutý nos. Měla ráda šaty s volánky, které jí Kliemann kupoval. Lily ve svém deníku popsala Yvonne jako „hezkou, ale spíš tlustou, s velmi širokými boky“. Bylo jí však dvacet šest a Kliemann, kterému táhlo na padesátku, do ní byl zamilovaný po uši. Hrával jí na housle. Jedné noci řekl Lily, že se rozhodl, že se rozvede a vezme si Yvonne, ale zatím neměl čas to říct ani manželce ani Yvonne.

Lily platil tři tisíce franků měsíčně. Richard Delidaise, Yvonnin bratr a barman na letišti Le Bourget, který byl zapáleným nacistickým kolaborantem, byl před válkou spojařským instruktorem a učil Lily Morseovu abecedu. Jakmile zvládla základy, odhalil jí tajemství šifrování. Pak se v jednom bytě u opery setkala se dvěma plešatými muži, kteří „vypadali jak draví ptáci“. Ti ji naučili, jak vyrobit tajný inkoust rozpuštěním speciální, neidentifikované látky, do níž namočila párátko, kterým potom psala „na obyčejný psací papír, který se potřel suchou bavlnou, aby se lehce zvýraznila vlákna“.

Lily však cítila, že ke špionážní misi není ani o krok blíž, a docházela jí trpělivost. Byla nevypočitatelná a ambiciózní a její motivy byly velmi složité. Později tvrdila, že byla vedena ryzím vlastenectvím a že od počátku chtěla defektovat. Stimulovalo ji však i dobrodružství a přesvědčení, že je předurčena pro to, aby hrála hlavní roli ve svém dramatu. Měla geniálního, romantického a líného Kliemanna ráda, jenže ji rozčilil. Nebyla trpělivá. A co hůř, trpěla ledvinovými kameny. „Trápí mě

to tak dlouho. Válka skončí, ještě než budu moct něco udělat,“ svěřila se svému deníku.

Když potom Kliemann nepřišel na další schůzku, Lily se zmocnil vztek. Telefon zvedla Yvonne Delidaiseová. „Už toho mám po krk,“ křičela Lily. „Nechci, aby ze mě dělal idiota. Je to pořád to samé: není tu, zrovna odešel, je na poradě. Za celý rok neudělal vůbec nic. To se na to radši vykašlu...“ Pak práskla sluchátkem.

Když se objevil následujícího dne a pokusil se ji uklidnit, zuřila. „Neměl byste se mnou dál jednat jak s kusem hadru. Už vás nebudu poslouchat. Mám vás po krk, můžete si najít někoho jiného.“

Možná že právě tento výstup přiměl Kliemanna jednat. Spíš si však uvědomil, že pokud svým nadřízeným neukáže nějakou aktivitu, mohl by jeho sladký život v Paříži být v ohrožení. Tak či onak, těžkopádná německá špionážní mašinérie se dala do pohybu.

Kliemann ji pozval na schůzku a k jejímu údivu na ni přišel. „To je vůbec poprvé, co přišel na čas,“ napsala. Náhle byl velmi výkonný. Měl rozkazy z Berlína: Lily se měla přes Madrid vydat do Británie a měla předstírat, že je uprchlík a chce „sloužit Spojencům“. Měla používat krycí jméno „Solange“, zatímco Kliemann měl své zprávy podepisovat jako „Octave“. V Madridu se měla setkat s jedním z tamních agentů abwehru. „Pozná vás podle vašeho psa, protože si ho chcete vzít s sebou.“ Po několika týdnech za ní Kliemann měl přijet do Madridu a měl jí přivést vysílačku ukrytou v gramofonu. Skončil pompézní výzvou: „Mám ve vás důvěru. Nesmíte pochybovat. MUSÍTE uspět.“

Jakmile vlak vyjel z Gare d'Austerlitz, Lily – agentka Solange – napsala do svého deníku: „Kapesníkem jsem zamávala mámě, která stála na peronu. Babs spokojeně kňučí. Zavřela jsem okno. Opouštím Francii, abych pomohla těm, kdo ji chtějí osvobodit.“

5

KLUB

VKANCELÁŘÍCH MI5 NA ST. JAMES STREET UVAŽOVAL John Masterman jako vždy o špionech a kriketu. Z týmu Dvojitého kříže se rodilo slušné mužstvo a neustále se objevovali kandidáti základní jedenáctky. Někteří z nich byli talentovaní a ochotní hrát a upsali se takřka okamžitě, jiným chybělo nadání nebo ochota a podle toho se s nimi jednalo.

Josef Jakobs, třiačtyřicetiletý německý zubař byl nalezen na začátku února na poli v Cambridgeshiru s vyvrtnutým kotníkem. Nebyl schopen se pohybovat, a tak střílel z revolveru, aby na sebe upozornil. Po výsleších v Campu 020 Cínové oko Stephens došel rychle k závěru, že Jakobs je „odporný nacist“ a „na dvojitého agenta se vůbec nehodí“, neboť odmítl spolupracovat. Byl odsouzen k smrti. „Zemřel v londýnském Toweru,“ napsal Cínové oko, „jako statečný muž. Jeho poslední slova směřovala k popravčí četě. Řekl, aby stříleli přesně.“

Mnohem nadějnější byli dva mladí Norové, John Moe a Tör Glad, kteří byli u pobřeží Skotska vysazeni německým hydroplánem a pak přivesovali ke skalnatému pobřeží Banffshiru v gumovém člunu naloženém sabotážním vybavením, vysílačkou a dvěma koly. Okamžitě se vzdali udivené skotské policii. Jejich příběh byl potvrzen z Bletchley Parku, a tak byli začleněni do systému Dvojitého kříže pod krycími jmény „Mutt“ a „Jeff“, podle populárního amerického komiksu o dvou velmi rozdílných a poněkud zbedněných sázkařích. Nebylo to k nim férové, protože se z nich stali sice nenápadní, ale solidní průměrní hráči.

Dánský fašista Wulf Schmidt, alias agent Tate, se ukázal také jako užitečný hráč, přestože mu nebylo dovoleno používat svou vlastní vysílačku kvůli pochybnostem o tom, „zda jeho věrnost k této zemi vydrží větší tlak“. Krmivo pro kuřata, které Tate posílal do Německa, však bylo přijato dobře a časem se podle Mastermanových slov stal „perlou mezi agenty“, když vytvořil rekord pro nejdelší kontinuální rádiový kontakt s Německem.

Zdaleka nejtalentovanější z prvních rekrutů byl Duško Popov – agent Skoot – vilný srbský playboy, který nejenže byl dobrý, ale byl až příliš dobrý. Nejprve mu důvěřovala jedna strana, pak druhá a potom se začaly objevovat pochybnosti. Jako první pochyboval William (Billy) Luke, Popovův řídicí důstojník v MI5. Tento průmyslník z Glasgowu, který vlastnil továrnu na lněnou přízi, se Popovovi podobal. Byl to sukníčkář a rád se pohyboval ve vyšších kruzích. Právě proto ho Tar vybral pro tuto práci. Byl schopný se Popovovi vyrovnat ve dvoření i pití. Jenže Luke měl obavy. „Nemůžu si pomoci, ale dívám se na něj s jistým podezřením. Mám pocit, že to je vyložený lhář.“ Lhal Popov MI5? Pracoval pro Němce?

Po měsíci stráveném v Lisabonu letěl Popov zpátky do Londýna, kde byl podroben druhému výslechu, který byl mnohem důkladnější než ten první. Pověděl Robertsonovi a Lukeovi o tom, jak ho na lisabonském letišti Portela srdečně přivítal von Karsthoff. Ve ville Toki-Ana odrecitoval to, co si nacvičil, popsal schůzku s Ewenem Montaguem

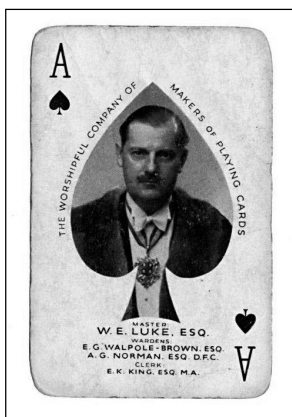
a vylíčil informace, ke kterým se údajně dostal. Von Karsthoff pak letěl do Paříže podat zprávu svým nadřízeným z abwehru. Vrátil se s tím, že ačkoli jeho šéfové „nebyli příliš nadšeni a odpovědi se zdály být příliš obecné“, cítili, že by se z Popova mohl stát excelentní agent. Vůbec ho nepodezírali. Naopak, zdálo se, že „agentu Ivanovi“ zcela důvěřují, a chtěli ho vyslat zpátky do Anglie, aby získal další informace. Von Karsthoff dal Popovovi nový tajný inkoust a dlouhý dotazník pokrývající spoustu témat, včetně morálky obyvatelstva, vojenských aspektů a politiky. „Brzy budete vědět, co měl Churchill na večeri,“ poznamenal Popov.

Abwehr „od jeho druhé návštěvy očekával hodně“, jak řekl von Karsthoff. Zmínil možnost cesty do Spojených států. Popov strávil další týdny sladkým životem v Lisabonu, kde jedl a pil na von Karsthoffův účet, navázal obchodní kontakty a začal si s jednou rozvedenou francouzskou markýzou. Popov si byl jistý: cesta do Lisabonu byla velkým úspěchem.

Požitky, které o Vánocích okusil v Londýně, mu otevřely dveře do londýnské vyšší společnosti, a tak byl poněkud zklamán, když zjistil, že by si měl užívat na vlastní účet. „Londýn je nezajímavé místo,“ psal Johnnymu Jebsenovi tajným inkoustem. „Většina hezkých dívek odjela na venkov a láhev whisky stojí 16 šilinků. Byl bys tu velmi nešťastný.“ Popov po Němcích nepožadoval, aby ho platili – už tak ho odměňovali královsky –, ale MI5 měla brzy zjistit, že očekával, že ho obšťastní tím, co považoval za životní nutnost: totiž ženy, víno, zpěv. Hlavně ženy. Tar Robertson byl světák, ale i on byl poněkud udivený, když Popov „řekl, že by mu vyhovovala společnost žen z vyšších kruhů“. Robertson zatím dohazovače nikdy nedělal, ale věděl, kde najít toho pravého. Seržant Lewis z londýnské policie byl požádán, aby „navrhl ženy, které by mohly být využity jako agentky“. Tar zdůraznil, že MI5 nehledá prostitutku, ale „ženu, která bude Skoota bavit, nedovolí mu dělat hlouposti a zároveň nás bude informovat o jeho kontaktech v Anglii“. Lewis mu řekl, že o jedné kandidátce ví.

V Popovově složce v MI5 je spousta zamilovaných dopisů zaslaných Popovovi jistou „Gwennie“, která byla provdána za „Charlese“ a která přes den pracovala pro Červený kříž. (Typická je například tato zpráva: „Zítřa odpoledne se s tebou nebudu moct vidět, protože Charles se neočekávaně vrací do Londýna!! Nebude tu dlouho, takže ti zavolám, jakmile to půjde. Je mi to líto, už jsem se na tebe těšila. Tvá Gwennie.“) Takřka určitě to byla agentka MI5 a Popov to takřka určitě věděl, ale je jisté, že ho to nezajímalo. Plné jméno Gwennie bylo ze záznamů pečlivě vymazáno, a tak je neznámou hrdinkou, která skvěle, byť nekonvenčně, pracovala pro svou zemi.

SOUKROMÁ SBĚRA

Billy Luke

Nový von Karsthoffův dotazník naznačoval, že Němci se zajímají o pobřežní obranu Skotska, a proto bylo rozhodnuto, že Billy Luke vezme Popova na výlet do své domoviny: tak mohl Popov von Karsthoffovi věrně popsat, co viděl, přičemž by neviděl to, co vidět neměl. Zároveň to také byla pro Lukea příležitost vyzkoušet Popovovu upřímnost a také ho pobavit. To, v jaké byl Popov náladě, se dalo poznat podle barvy jeho tváře. „Barva jeho pleti závisí na tom, co dělal předešlé noci,“ lapi-dárně psal Tar. „Když se mu ta noc líbila,

byl spíš bílý a s vyrážkami.“

Jeich zájezd na sever se proměnil v pitky po hospodách, dny strávené „v typických skotských scénériích“ a noci „v zovíální zábavě v příjemné společnosti“. Navštívili Loch Lomond a Gareloch, posilnili se a pak zamířili do Edinburghu. Popov později napsal: „V té době existoval zákon, podle kterého jste nemohli pít alkohol, pokud jste neurazili aspoň pět mil. Můj řídicí důstojník, Skot tělem i duší, to interpretoval tak, že to znamená, že každých pět mil se musíme zastavit a dát si drink.“ V Edinburghu se ubytovali v hotelu Central, popili v baru

American a v Picadilly Clubu a jedli v Malmaisonu a Mirabelu. Luke hlásil, že rozhodně není německý špeh, protože „se nesnažil získat žádné informace, ani nekládl otázky, které by nějakým způsobem mohly být spojeny se špionáží“. Během jednoho příjemného večera však Popov učinil jednu zajímavou poznámku o svém kamarádovi Johnnym Jeb-senovi: „Myslí si, že by nemělo být obtížné Jebse na předsvědčit, že bojuje na špatné straně. Jebse je ve skutečnosti probritský.“ Popov dokonce navrhl, že by muže, který ho naverboval do německé tajné služby, přetáhl na britskou stranu, „především, pokud by se s ním mohl setkat v Madridu, obstarat mu temperamentní a krásné ženy a prohrát s ním peníze v pokeru“. To byla lákavá možnost: příslušník abwehru, který mohl být nalákán do Dvojitého kříže. „Bylo by radno v tomto tématu pokračovat,“ napsal Luke.

Po třech dnech na cestách se Luke vrátil do Londýna s respektem vůči Popovově výdrži a s přesvědčením, že nehraje trojitou hru. „Je jednoznačné, že pracuje pro nás a ne pro Němce,“ napsal Luke. „Je inteligentní, všestranný a přesvědčený, má charisma a jako kosmopolitní playboy by se ve vyšších kruzích v kterémkoli evropském nebo americkém velkoměstě cítil jako doma. Nevynechá jedinou příležitost ke kritice Němců a nacistických vůdců a nenávidí Goebbelse. K Angličanům cítí obdiv a respekt a je přesvědčen, že Velká Británie válku vyhraje.“ Jeho sukničkářství by však mohlo být problémem, píše Luke. „Rád se pohybuje mezi atraktivními ženami, kterých je podle všeho v Dubrovniku víc než dost. Jeho milostné eskapády by mohly být materiálem pro Maurice de Kobru“ – francouzského autora erotických románů. Luke si však byl jistý, že Popov je spolehlivý a že je ochotný znovu riskovat život návratem do Lisabonu: „Skoot je důvtipný, veselý a zábavný společník, o jehož upřímnosti a loajalitě jsem přesvědčen.“ Popov nevěděl, že jeho bratr Ivo, bělehradský lékař, také nabídl své služby MI6 v boji proti Němcům. Celá rodina byla na straně Velké Británie.

Po těchto ujištěních Tar začal dodávat Popovovi prvotřídní krmivo pro kuřata, ověřitelné, ale neškodné odpovědi na dotazník, které měly

přesvědčit jeho nadřízeného v abwehru, že to je výkonný a energický špeh. Von Karsthoff Popovovi navrhl, aby si našel důvěrníky, kohokoli, kdo by pro tuto roli byl vhodný. MI5 vyhověla: prvním byl Dickie Metcalfe, někdejší důstojník armádního zpravodajství. Von Karsthoffovi byl Metcalfe popsán jako nespokojený, deprimovaný hazardní hráč, který pracuje pro jednoho obchodníka se zbraněmi a kterého vyrazili z armády, protože platil falešnými šeky. Je prý ochotný špehovat své bývalé kolegy, protože „je všechny nenávidí“. Skutečný Metcalfe byl zavalitý (a měl krycí jméno „Balloon“). Druhým důvěrníkem byla elegantní čtyřiatřicetiletá rakouská kabaretiérka Friedl Gaertnerová, která měla dobré styky v londýnské společnosti a která již předtím pro MI5 pracovala. Její otec byl člen NSDAP, a tak se předpokládalo, že až o ni Němci budou mít zájem, budou ji považovat za spolehlivou. Gaertnerová byla „spojkou na lidi z vyšších kruhů“, a proto „byla v takové pozici, že mohla získávat informace o dobře postavených přátelích ve vládě a v diplomatických kruzích“.

Dostala krycí jméno „Gelatine“, protože lidé v B1A si mysleli, že se ráda mazlí. Popov si o ní myslel to samé. Nevyhnutelně se z nich stali milenci.

Přišel čas pro nové krycí jméno, které by více odpovídalo jeho postavení nejnadějnějšího dvojitého agenta. A tak byl překřtěn na „Tricycle“. Toto krycí jméno možná částečně vycházelo z Popovova nenasytného sexuálního apetitu, neboť se o něm, zřejmě nepravdivě, vykládalo, že má rád sex ve třech. Též to čerpalo ze skutečnosti, že Tricycleova síť sestávala z jednoho velkého kola – Popova – a dvou menších, agentů Balloona a Gelatine.

Jestliže si Robertson hrál s krycími jmény svých agentů, Popov zase využil Tarovy přezdívky. Požádal MI5 o pomoc při zakládání jeho obchodní společnosti, která měla poskytovat kvalitní krytí i zdroj pří-

* V angličtině *jolly-little-thing*, od toho narážka v krycím jménu, pozn. překl.

jmů. „Navrhli, aby něco kupoval a prodával,“ psal Tar, který Popovovi zařídil kanceláře v Imperial House, 80 Regent Street v Londýně. MI5 dokonce našla atraktivní sekretářku na částečný úvazek, která měla vyřizovat Popovovu korespondenci a starat se o obchodní stránku věci. V narážce na svého nadřízeného Popov novou společnost pojmenoval jako „Tarlair Ltd“.*

Když se připravoval na návrat do Portugalska, byl nervózní, neboť „odpovědi na dotazník, který jsme mu dali, nebyly dostatečně detailní a mohly ohrozit jeho údajnou pozici dobrého špiona“. Též ho „hryzalo svědomí kvůli jeho roli“, kdy se přátelil s von Karsthoffem a zároveň ho zrazoval. Masterman mu nabídl typicky intelektuálskou a složitou odpověď: „Ani ten nejpřísnější morální cenzor by vzhledem k jeho motivům nic nenamítal“. Popov, jehož angličtina nebyla právě ta z Oxbridge, netušil, o čem mluví. Luke proto sáhl k jednodušší mluvě a řekl mu, „že jeho práce je pro tuto zemi mimořádně důležitá“. Tento rozhovor zřejmě dodal Popovovi sebedůvěru, neboť svému řídicímu důstojníkovi napsal dopis na rozloučenou, v němž ukázal odhodlání, které by u tohoto playboye nikdo nečekal. „Je pro mě obtížné vyjádřit pocit, který mám, když opouštím vaši statečnou zem. Odjízdim se srdcem plným naděje. Vy, můj drahý Luku, jste nejtypičtějším příkladem anglické rozvahy, ukázkou nejmocnější anglické zbraně, tím, že jste zůstali lidmi“. Právě tato zbraň zničí Hitlerovu mašinerii.“

Před odletem vzal Luke Popova na oběd do Savoye. Popov byl veselý, „ale poněkud unavený“ a bledý. Noc předtím strávil tím, čemu říkal „náročný večer“, po vyčerpávajícím týdnu s Friedl a Gwennie v klubech 400 a Coconut Grove a večerích v Hungarii. Popov požádal o „malou automatickou pistoli pro případ nouze“, ale Luke mu řekl, že by to mohlo být riskantní a možná nemoudré. Popov by se tím vystavoval velkému nebezpečí a oba si to uvědomovali. „Nemohli bychom nic dělat, kdyby se to zvrtno.“ Agent Tricycle odešel „lehce kolébavým krokem, napros-

* *Lair* znamená anglicky doupě, pozn. překl.

tým opakem vojenské chůze“ a odletěl do Lisabonu, přičemž nechal na MI5, aby zaplatila velmi vysoký účet za hotelový pokoj.

Luke a Popov si byli podobní a Tar jejich přátelství pozoroval s uspokojením. V nejistém světě Dvojitého kříže plném stínů byl vztah mezi agentem a řídícím důstojníkem klíčový. „Řídící důstojník má být osobně odpovědný za každého agenta a musí držet prst na tepu svého pacienta od rána do noci, musí sledovat všechny jeho myšlenky.“ David Petrie, ředitel MI5, nařídil, že sekce B má „shromáždit nejlepší talenty a zkušenosti, kterými služba disponuje“, ale nebylo snadné nalézt lidi, kteří dokázali působit jako přítel, psycholog a ošetřovatelka vůči skupině jednotlivců, kteří byli takřka z definice nevyzpytatelní, často nenesitelní a docela možná nelojální.

Sekce B1A se rozšiřovala a to, co začalo jako experiment, se rychle stalo důležitým podnikem. „Řízení a kontrola dvojitých agentů,“ napsal Masterman, „je zdoluhavá, namáhavá a neuvěřitelně složitá práce. Spočívá v koordinaci, přípravě a analýze.“ Každý dvojitý agent vyžadoval „nonstop péči řídícího důstojníka, který ho kontroloval a pomáhal s organizací, spojaře, který monitoroval a někdy i vysílal jeho zprávy, nejméně dva strážce, pokud možno důstojníka s automobilem, který jezdil pro jeho hlášení, a pravděpodobně i hospodyně, která měla všechny zainteresované krmit a uklízet po nich“. Kanceláře MI5 v St. James Street v Londýně začaly být přeplněné. V jedné seděl Tar Robertson, zatímco sousední sdíleli Masterman a John Marriott, Tarův hlavní pobočník a zástupce. Marriott, v civilu právník, byl „sběračem faktů“, který lpěl na předpisech a úspornosti, byl to suchý, puntičkářský protivník Tarovy extravagance a živosti, který hleděl na svět přes tlusté brýle. Řídící důstojníci, kterých již bylo pět, seděli dohromady v největší kanceláři, spolu se dvěma sekretářkami a dalším důstojníkem odpovědným za předávání informací od jednotlivých agentů.

Důstojníci, všechny vybral Robertson, byli velmi nekonvenční skupinou: vedle Billyho Lukea zde byl cirkusák Cyril Mills, syn majitele

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.